

Da'vat

Birovni o'rgati-shingga, o'zing o'rganishing uchun lozim bo'lgandan ko'ra ham ko'proq aql kerak.

Mishel de MONTEN

Ma'rifat

ENLIGHTENMENT

XALQ ZIYOLILARI GAZETASI

معرفت

1931-yildan chiqa boshlagan

2004-yil 14-avgust, shanba

№ 66 (7675)

Yakun

1 августдан бошлаб кун санаган, еган-ичгани ҳам тати-масдан юрган абитуриентларнинг қайсирид маънода ҳаяжо-ни босилди. 11-12 август кунлари олий таълим муассаса-лари ҳовлисини кузатган киши ҳар хил ҳолатга гувоҳ чалган, бирор “Вой, раб юборган, учинчи ғидан тушган... Қисқа-ва ким нима демасин,

бўлиши мумкин эди. Кимдир “Ура!” деб чапак

кирибман қандай яхши!” деб севинчдан сак-

бир абитуриентнинг эса тарвузи қўлти-

си, ким қандай ҳолатга тушмасин

ғалвир сувдан кўтарилди...

2004 йилги қабул жара-худ тартиб-коидаларга

Абитуриентлар сони ав-

нисбатан кўп эканлиги

улар сони энг юқори

сиз танлов ҳам шунга

қобат мұхитиди кечди.

мизнинг 24 июль сонимотлар берган эдик. Бу

ўкув юртларига 245

тушган бўлса,

ўтказилгач,

киши талаба-

ланиши билан

сада қизгин

олишига кири-

ФАЛВИР СУВДАН КЎТАРИЛДИ

ёнида ҳам мав-амал қилинди. валги йилларга аён. Қаердаки, бўлса, шубҳа-

яраша кескин ра-

Биз бу ҳақда газета-

да ҳам анча-мунча маълу-

йил мамлакатимиздаги олий

мингга яқин абитуриентдан ариза

уларнинг билим даражалари синовдан

давлат қабул квоталарига мувофиқ, 51175

ликка муносаб топилган. Янги ўкув йили бош-

бу баҳтга мушарраф бўлганлар ҳар қайси муасса-

табриклианди ва улар бакалаврият босқичида таълим

шадилар.

Хозирги вактда давлат тест марказида абитуриентлар ҳақидаги маълумотлар базаси ҳар томонлама таҳлилдан ўтказилмоқда. Хусусан, таълим йўналиши, тўплланган баллар, муассасалар, миңтақалар, абитуриентларнинг жинси ва хоказо томонлар кесимида ўрганилган маълумотлар базаси ўтган йилги ҳолат билан солиширилади.

Шунингдек, магистратура босқичига талабалар қабул қилиш жараёни ҳам ниҳоясига етмоқда.

Х.ТЎЙМАНОВА,
“Ma'rifat” мухбари

ХОРИЖЛИКНИ ҲАЙРАТГА СОЛГАН АНЬАНАМИЗ

Узок Германиядан юртимизга меҳмон бўлиб келган сайёҳ бир юртдошимизни кида қўним топибди. Уй эгаси ҳовлиси атрофига пахса девор кўтариши керак экан. Эрталаб курилиш учун керак бўладиган барча курилиш материалларини ҳозирлаб кўйётганида меҳмон шаҳарни томоша қилгани чиқиб кетибди. Хашарга чақи-

рилган қўни-қўшни, биродарлар келиб, ишга киришибди.

Қош қорайгандан ҳовлига кириб кел-

ган меҳмон эса

ҳайратдан донг

котибди. Ярим

кунда 10-15

метрлик пахса деворнинг қад ростлаганини тушунолмай, буни қандай қилиб курдинг, деб сўрабди.

(Давоми 2-бетда)

Umumxalq xayriya hashari

Миллий қадриятларимиз, бой, ўлмас меросимиз бугунги кунда яна ўз мавқеини тиклаб, ривожланиб бормоқда. Айниқса, ўсиб келаётган ворисларимиз – ёш авлодига уларни ўргатиш, шу орқали ўзбек ҳалқи қадриятларининг давомийлиги-ни таъминлаш кўлида хунари бўлган ҳар бир устанинг олдида олижаноб бурчидир.

Бухоро вилояти Фиждуон шахридаги миллий кулолчилик устаси Абдулла Нарзуллаев ана шундай ўз бурчини англаган усталардан.

Уста 30 нафарга яқин шогирдларига миллий кулолчилик сирларини ўргатиш билан бирга тумандаги 8-иктидорли мактаб-интернатда миллий хунармандчиликдан дарс беради. Устанинг ўз уйидаги очган музей-устаҳонасида 50 турдаги Фиждуон шаклларидан идишлар ясади. Ушбу устахонага Франция элчинонаси қошидаги француз тилига ихтисослашган мактаб ўқувчилари ҳар йили ёзда келиб, ҳунар ўрганиб кетишиди. Шунингдек, бу масканга Федерико Майор, Хиллари Клинтон, шаҳзода Чарлз каби мартабали меҳмонлар ташриф буюрган.

Устанинг шогирдлари ҳам ўтган йили Марғilonda ўтказилган ёш усталар республика кўрик-танловида кулолчилик йўналиши бўйича 1-уринни эгаллади.

Суратда: Уста А.Нарзуллаев шогирдларига миллий кулолчилик санъати ҳақида маълумот бермоқда.

Бурҳон РИЗО олган сурат.

SÖ'NGGI UCH KUN MUJDALARI

QAROR

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Tijorat faoliyati uchun mo'ljallangan tovarlarni olib keluvchi jismoniy shaxslarni ro'yuxatdan o'tkazishni tartibga solish chora-tadbirlari to'g'risida”gi qarori matbuotda e'lon qilindi.

OLIY MAJLISDA

O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlis Byudjet, bank va moliya masalalari qo'mitasining kengaytirilgan yig'ilishi bo'lib o'tdi. Unda Oliy Majlis deputatlari, aloqador vazirlilik va idoralar hamda tashkilotlarning rahbarlari, ommaviy axborot vositalari vakillari ishtiroy etdi.

Mazkur yig'ilishda ikkinchi chaqiriq O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining o'n beshinchi sessiyasi kun tartibiga kiritilishi nazarda tutilayotgan masalalar muhokama qilindi.

(Davomi 2-betda.)

Ibrat

bo'yicha nogiron o'smirlar
o'ttasida o'tkazilgan jahon
championatida 14 yoshli
hamyurtimiz Sirojiddin
Zayniddinov g'olib
bo'lib, jahon championi degan
sharaflini nomi
qo'lga kiritdi.

4-бет

КИТОБХОНИ ЙЎҚ КУТУБ- ХОНАЛАР

ТАЪЛИМ:
ҳуқуқ әгалари ва
унга масъулларнинг
жавобгарлиги

13-бет

**ОЛИМПИАДА
МАШъАЛАСИ
ЁҚИЛДИ**

15-бет

КАСБ-ҲУНАРГА ЙЎНАЛТИРИШ: у қандай ташкил этилмоқда?

Умумий ўрта таълим муассасаларига ажратилган ўқув лаборатория жиҳозларидан самарали фойдаланиш ва уларни сақлаш бўйича НИЗОМ

6-бет

«ШАРҚ ЗИЁКОРИ»ДА ЯНГИ НАШРЛАР

16-бет

**SONGGI
UCH KUN
MUJDALARI**

YOSHLARNING XALQARO LAGERI

Toshkent viloyatining Bo'stonliq tumanida Markaziy Osiyo mamlakatlari yoshlarining yozgi xalqaro lageri ochildi. Ushbu maskan «Kamolot» yoshlar ijtimoiy harakati, YuNyEKO ishlari bo'yicha O'zbekiston Respublikasi milliy komissiyasi, Xalq ta'limi vazirligi va boshqa muassasalar tashabbusi bilan tashkil etilmoqda.

ANJUMAN

Temuriylar tarixi davlat muzeyida «Markaziy Osiyo tarixida XX asr: voqealar, tendentsiyalar va saboqlar» mavzuida xalqaro ilmiy anjuman boshlandi.

O'zbekiston Fanlar akademiyasi tarix instituti, Markaziy Osiyo tadqiqotlari xalqaro assotsiatsiyasi hamda Osiyo madaniyati va taraqqiyoti instituti (Janubiy Koreya) hamkorligida tashkil etilgan tadbirda Rossiya, Janubiy Koreya, Ozarboyjon, Polsha, Qozog'iston, Qirg'izistondan kelgan tarixchi, arxeolog, entolog, manbashunos, san'atshunos, huquqshunos, faylasuf, tilshunos, siyosatshunos olimlar va mutaxassislar ishtirok etyapti.

MAKTABLAR TA'MIRDAN CHIQARILDI

Ellikqal'a tumanining «Qirqqiz» ovulidagi 18-maktabda olti yuzdan ortiq bola ta'lim-tarbiya oladi. Bundan o'ttiz uch yil muqaddam qurilgan maktab "2004-2009 yillarda Maktab ta'limini rivojlantirish davlat umummilliy dasturi"ga muvofiq to'la ta'mirdan chiqarildi.

Tuman markazidagi 47-maktab binosi ham ta'mirlab bo'lib qolgan edi. Har ikki maktab Osiyo taraqqiyot banki ajratgan 37 million so'mlik grant hisobidan ta'mirlandi.

Tumandagi «Elteks», «Ellikqal'a oltin tolasi» aktsionerlik jamiyatları, Al-Xorazmiy va G'an Odilov nomidagi shirkat xo'jaliklari ham bir necha maktabni ta'mirlash uchun mablag' ajratdi.

(Давоми. Боши 1-бетда.)

Юртдошимиз эса дўстларини ҳашарга чақирганини, улар ёрдам берганлигини айтибди. Мехмон эса кишилар бир-бирига қандай қилиб моддий манфаатсиз, беминнат ёрдам бериши мумкин, деб боши қотибди, бундай меҳр-оқибатдан ҳайратга тушибди.

Ха, халқимизнинг босқа халқларнига ўхшамаган ўзига хос анъаналари, урф-одатлари мавжуд. Айниқса, юртимиз ўз мустақиллигига эришганидан буён мана шу ўлмас, бой месоримиз янада ривож топмоқда. Ана шундай миллатимизга хос фазилатлардан бири, бу — ҳашар. Ҳашарнинг биринчи навбатдаги моҳияти кишиларни бир-бирига яқинлаштиришида, деб ўйлайман. Маълум бир ҳудудда яшаётган кишилар, айниқса, кўп қаватли уйларда яшовчilar ҳашар давомида бир-бирини яхшироқ билиб олади, шу маҳалла, шу кўча улар учун ўз Ватани эканлигини янада чукуроқ хис киладилар. Кўчада коптоқ тепиб юр-

ган ёш болажонлар ҳам ушбу воқеилидан четда қолмайдилар. Улар катталар билан бир сафда туриб меҳнат қиласидар, ёрдам берадилар. Шу билан бирга болаларда ҳам биргалашиб меҳнат қилиш, бир-бирига ёрдам бериш, меҳнатсеварлик туйгулари шакллана боради. Тарихимизназар солсак, катта-катта каналлар, арикларнинг қазилишида, кўприклар қурилишида, иморатлар барпо этилишида ҳам ҳашар орқали кишиларнинг беминнат меҳнатига таянилган. Ушбу анъана ҳозир ҳам юртимизда давом этиб келмоқда. Халқимизнинг бағрикенглиги, меҳр-оқибатлигигини кўрсатувчи ҳашар йўли билан бугунги кунда мактаблар қурилмоқда, таъмирланмоқда, кам таъминланган оиласалар фарзандла-

рига тўйлар ўтказиб берилмоқда.

Бугун юртимиз яна бир ҳашарни бошлаш арафасида турибди. Халқимизга хос бағрикенглик, ўзаро ҳамжиҳатлик ва оқибат каби инсоний фазилатларимизни юксалитириш, 2004-2005 ўкув йилига тайёргарлик ишларини ниҳоясига етказиш, таълим муассасаларини, юртимизнинг ҳар бир гўшасини мустақиллигимизнинг 13 йилиги — умумхалқ байрами арафасида ободонлаштириш максадида ўтказилажак ушбу умумхалқ ҳайрия ҳашарига тайёргарлик ҳозирдан бошлаб юборилди.

Хусусан, пойтахтдаги Собир Раҳимов туманинага Мевазор маҳалласида куни кечада ободонлаштириш ишлари ўтказилди.

Кичик ҳалқа кўчасида, трасса йўлда жойлашган ушбу маҳаллада туман ободонлаштириш бўлими ва аҳоли томонидан ариклар тозаланди, дараҳтлар оқланди, кўчалар супурилиб, атрофидаги бегона ўтлардан тозаланди. Амалга оширилган самарали иш эса дарҳол кўзга ташланади. Бу саранжом-са-ришталик ҳар бир кишига, йўлдан ўтёғтан йўловчиларга ҳам хузур-ҳаловат бағишлиди. Ушбу кўча бўйлаб келәтиб, рўпарадаги Охунбобоев номидаги тиббиёт коллежи атрофини супуриб, сув сепиб юрган қизларга кўзим тушди. Йигитлар уларга чиқиндиларни тўплашда ёрдам бермоқдалар. Ўзлари таълим олаётган ўкув муассасасининг обод бўлишига бу йигит-қизлар ҳам ўз хиссанини кўшмоқдалар.

Бугун-эрта юртимизда бўлиб ўтажак умумхалқ ҳайрия ҳашарида ҳар биримиз муносиб иштирок этамиш!

Назокат ХОЛМЕТОВА,
"Ma'rifat" мухбири

Пойтахтимиздаги 450-«Севинч» бοғча-мактаб мажмуасида асосан нутқида нуқсони бор болаларга таълим-тарбия берилади.

Суратда: тарбиячи-логопед Гулчехра Икромова болажонларга са-водхонлик машғулотини ўтмоқда.

Б.РИЗОҚУЛОВ олган сурат.

КЕНГАШИБ ОЛДИЛАР

Бутун республикамизда, хусусан Тошкент шаҳар халқ таълими бош бошқармаси ва унинг тасаруфига кирувчи 11 та туманда август кенгашларига пухта тайёргарлик кўрилмоқда. Бошқарма Тошкент шаҳар педагог ходимларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти билан ҳамкорликда кенгашларни қандай тартибда ўтказиш бўйича семинар уюштириди. Унда бошқарма методика маркази ходимлари туман халқ таълими бўлими методика бирлашмалари раҳбарлари тегиши ўйл-йўриқ ва кўрсатмалар берди.

Шаҳар ўқитувчilar-лиги асосий деди семинар-Тошкент шаҳар ПХҚТМОИ ректори, педагогика фанлари доктори, профессор X.Йўлдошев. — Етишимаётган кадрлар ўрнини талабалар ҳамда бошқа мутахассисларни қайта тайёрлаш курсларига жалб қилиш эвазига тўлдирипмиз. Аммо мактабларда ҳар бир фан бўйича ўз мутахассиси дарс олиб борса, бу давлатимизнинг таълим сиёсати билан жуда мос тушар эди.

Семинарда пойтахт умумтаълим мактабларини янги ўкув йилига тайёрлаш, уларни янги талаб ва янгича мазмун билан бойитишига доир бошқа таклиф, мулҳазалар ҳам билдирилди. Таълим ходимларининг семинарда ўзаро фикр алмашиши, кенгашиб олиши, фойдадан холи бўлмайди.

Д.ХЎЖАЕВА,
Тошкент шаҳар ПХҚТМОИ янги аҳборот технологиялари ва нашриёт бўлими мухаррири

ЮТУҚЛАР КЎП, МУАММОЛАР ХАМ...

йилда ўқувчilar томонидан иссиқ овқатларга эҳтиёж сусайғанилиги, уларнинг харид куввати пасайғанилиги, айрим мактабларда ошхона жиҳозлари эскирганилиги, шароит йўқлиги сабабли 359 минг нафар ўқувчidan атиги 15 foizi иссиқ овқат ва 28 foizi bufer mahsulotlari bilan qamrab olinganligi e'tirof etildi.

Тадбирda сўзга чиқсан мутахассислар эришилган ютуқлар билан бир қатордá талай муаммолар ҳам борлигини таъкидлашди. Янги ўкув йилида макtab ошхonalari faoliyat yuritadigan korxonalardan elektr-roenergija, issik vasovuk sув, iжара ҳақи xarakatlari tulaş bўйичa tuman XTBلari bilan shartnomalar tuzish talab қилиmmoқda. Lekin buniga etarli tayёрgarlik yўk. Maktab oshxonalarining ҳammasiciga ҳам elektr Shuningdek, muloqotda 2004

ҳисоблагич, сув ўлчагичлар ўрнатилмаган. Уларнинг нархи қиммат, 259 ta elektr xisoblagich, 251 ta совук сув ўлчагичларни харид қилиб ўрnatish учун камидan 30 million сўмдан ортиқ мабlag' kerak bўлади. Savdo depартamenti томонидан йил давомида туман халқ таълими бўлимларидан 1 ойлик коммунал тўловлари бўйича берилган маълумотлари, комбинатларнинг иқтисодий кўrsatkichlari, овқатларнинг нархи бўйича тақослаш таҳдили ўрганиб чиқилганда, жами макtab oshxonalarinинг коммунал тўлов xarakatlari bўйича 25 million сўмдан ортиқ мабlag' комбинатлар томонидан қопланниши kerak bўлади. Lekin kombinatlarнинг иқтисодий kўrsatkichlari bunga қодir emas.

Семинар-мулоқотда ечимини кутаётган кўплаб муаммолар ўртага ташланди. Мутасадди ташкилотлар вакиллари ва мутахассислар мазкур муаммоларни бартаraf этиш борасидаги фикр-мулоҳазаларни билдириши.

Алоуддин FAFFOROV,
"Turkiston-press"

Сўнгги йилларда ўқувчиларни касб-ҳунарга йўналтириш ишларига катта эътибор бериб келинмоқда. Мана, тўрт йилдирки, умумий ўрта таълим мактабларининг 9-синф битирувчиларига ўрта маҳсус, касб-ҳунар таълими ўқув муассасаларининг тайёрлов йўналишларига тавсияномалар берилмоқда. Ўқувчиларга мазкур тавсияномаларни бериш жараёни қандай ташкил этилган? Бу узлуксиз жараён боғчадан то умумий ўрта таълим мактаби тугагунча узлуксиз давом этади. Мактабгача таълим муассасаларида тарбияланувчилардаги психологик-педагогик ўзгаришларни ўрганиб бориш мақсадида ҳар бир тарбияланувчи учун «Психологик-педагогик кузатув лафтари» юритилган

кузатув дафтари» юритилган. Унда З ёшдан то 7 ёшгача бўлган даврда тарбияланувчи-ларнинг психологик ривожланиши, билишнинг психологик жа-раёнлари, ҳиссий-иродавий, ижтимоий-психологик хусусиятлари, мактабгача таълим давлат талабларининг асосий мезонла-ри бўйича билим, кўникма ва малакалари, яъни жисмоний ри-вожланиши, нутқ ва тафаккури, фаолият турлари бўйича, мада-ний-гигиеник кўникма ва мала-калари, маънавий-ахлоқий етуклиқ даражаси доимија ва уз-луксиз равишда ўрганиб бори-лади. Ўрганиш натижалари асо-сида тузатувчи (коррекцион) машғулотлар ташкил этилади. Дафтар сўнгига 6 ёшли бола билан ўтказилган психологик-педагогик ташхис натижалари келтирилади. Унда боланинг мактабга тайёрлик даражаси бўйича психологик-педагогик ташхис маълумотлари берилади ва унинг холосаси ёзилади.

Мактабгача таълим муассасаси тарбияланувчиси умумий ўрта таълим мактабига қабул қилингач эса, унга «Касбий маслаҳат ва психологик-педагогик ташхис дафтари» юритилади. Мазкур дафтарда ўқувчининг ёш босқичларини ҳисобга олган ҳолда 1-4, 5-7, ва 8-9-синфларда ўқиш жараёнида ҳар бир ўқувчида юз берадиган психологик-педагогик ўзгаришлар ўрганиб борилади ва умумий ўрта таълим мактабини битириш чоғида ташхис дафтаридағи нағижаларга ва хуносаларга асан мактабнинг ўқувчиларни ўрта маҳсус, касб-ҳунар таълими муассасаларига йўналтириш комиссияси томонидан битириувчига ўрта маҳсус, касб-ҳунар таълими тайёрлов йўналишиларидан бирига тавсиянома берилади.

2003-2004 ўқув йилида Республика из умумий ўрта таълим мактабларининг 580549 нафар 9-синф битириувчилари га академик лицей ва касб-хунар колледжларининг тайёрлов йўналишларига тавсияномалар берилди. Берилган тавсияномаларни таҳлил этсак, жами битириувчиларнинг 61050 нафари(10,5%) академик лицейларга, 519499 нафари(89,5%) касб-хунар колледжларининг тайёрлов йўналишларига тавсияномалар олдилар. Битириувчиларда намоён бўлган қизиқишларнинг қиёсий таҳлилига кўра, соғликни сақлаш(14,6%), педагогика(12,3%), ижтимоий иқтисодий соҳа(11,6%) йўналишларига интилиш юқори кўрсаткични ташкил этади. Шу билан бирга алоқа(4,6%), курилиш(5,9%), қишлоқ ва ўрмон хўжалиги(6,7%) йўналишларига битириувчилардаги қизиқиш кўрсат

кичи паст. Бундан күринадики, алоқа, қурилиш, қишлоқ ва ўрмон хўжалиги соҳалари бўйича ўқувчиларни касб-ҳунарга йўналтириш ва психологик-педагогик ташхис Марказларининг жойларда олиб бораётган касб-ҳунарга йўналтириш ишлари етарли эмас.

Битирудиларнинг қизиқишлиари, мойиллик ва қобилиятларига мос бўлган касб-ҳунарларни танлашлари уларнинг ўзига ҳам, жамиятга ҳам бир хилда манфаат келтиради. Ўз қобилиятлари намоён бўлган соҳа ва йўналишда меҳнат қилган шахс шу касб орқали юқори натижаларга эришади ҳамда ўз танлаган касб-ҳунаридан маънан қониқиши ҳиссини туяди.

Афсуски, аксарият ота-она-лар ўзлари етиша олмаган орзу-ҳавасларига фарзандлари орқали етишиш истагида бити-рувчиларни ота-она учун «ар-мон» бўлиб қолган касб-ҳунар-га ўқитишга ҳаракат қилмоқда-лар. Ўтказилган тадқиқотларга кўра, академик лицей ва касб-

ЖАСБИЖИН

хунар колледжларидағи тайёрлов йўналишларини танлашларининг сабаблари сифатида 44,2% ота-онасинг хоҳиши билан, 14,7% танлаган касбидан моддий манфаат кутиб, 15,2% касбнинг «нуфузлилиги» учун, 14,7% ота-онасинг касбини давом эттириш учун, 7,0% ака-(опа)сининг изидан бориб, 5,1% дўстларига эргашиб, 13,9% шу касбга ўзи қизиққанлиги учун, 6,1% ўзи учун ҳурматли бўлган инсонга эргашиб борганликларини кўрсатмоқдалар (Й. Асадов. «Maktab va hayot», 2004 йил, З-сон, З-бет).

Худудлардаги академик ли-
цей ва касб-хунар колледжлари-
нинг муҳандис-педагоглари,
ўқувчиларни касб-хунарга
йўналтириш ва психолого-пе-
дагогик ташхис Марказларининг
ходимлари, умумий ўрта таълим
мактабларининг жамоаси, кенг
жамоатчилик бугунги кундаги
битирувчилар, ўқувчилар ўрта-
сида шу худуддаги меҳнат бо-
зори эҳтиёжларига мос келган
касб-хунарлар тўғрисида тар-
фибот-ташвиқот ишларини ку-
чайтирсалар, мақсадга мувофиқ
бўлали.

Жамиятнинг келажаги, шахснинг камолоти кўп жиҳатдан касб-хунарга йўналтириш ишлари қай даражада йўлга қўйилганлигига боғлиқ. 2003-2004 ўқув йилида ўқувчилар ўртасида касб-хунар колледжлари вакиллари билан ҳудудий ташхис Марказлари ҳамкорликда олиб борган ишларининг натижасини бугунги кунда ўрта маҳсус, касб-хунар таълим мұассасалариға битирувчиларнинг ҳужжат топшириш жараёни на-тижалариға қараб баҳолаш мүм-кин. Республика бўйича ўрта маҳсус, касб-хунар таълими ўқув муассасалариға 2004-2005 ўқув йили учун касб-хунар колледжлариға қабул режаси 269726 нафар қилиб белгиланган. 7 август холатига кўра

217728(81%) нафар битирувчи-
лардан ҳужжатлар қабул қилин-
ган. Бу кўрсаткич Қорақалпо-
ғистон Республикасида(60%),
Жиззах вилоятида(60%), Сир-
дарё вилоятида(71%) ва Тош-
кент вилоятларида(71%) Рес-
публика даражасидан ҳам паст.
Бундан ташқари, айрим (тиб-
биёт, иқтисодиёт, педагогика,
ҳуқуқшунослик ва б.к.) касб-
хунар коллежларига режадан
ортиқ ҳужжатлар топширилга-
ни ни ҳисобга олсак, ҳақиқатан
ҳам Республика бўйича қабул
кўрсаткичи 81%дан ҳам кам да-
ражани ташкил этади.

Фаолият күрсатаётган академик лицей ва касб-хунар колледжлари кесимида мазкур масалага назар солсак, айрим үқув юртларидаги аҳвол ачинарли. Масалан, Нукус давлат педагогика институти қошидаги 2-сонли академик лицейда(14%), Конликүл қурилиш касб-хунар колледжида(22%), Жиззах вилоятидаги Жиззах енгил саноат касб-хунар коллеки(18%), Жиз-

ҳолда, шу йўналишдаги ўз туманидаги коллежга бор-йўғи 90 нафаргина битирувчи ҳужжат топширган, холос. Бу каби мисолларни кўплаб келтириш мумкин. Мазкур ҳудудлардаги ташхис Марказлари раҳбарлари, ўқув юрти жамоаси олиб бораётган касб-хунарга йўналтиришишларининг самарадорлиги тўғрисида нима дейиш мумкин? Узлуксиз ўтказилган психолого-педагогик ташхис методикалари натижаларига, касбий ахборот ва маслаҳатларга асоссан касбий тайёрлов йўналишларига қизиқишлиари аниқланган битирувчилар нега шу йўналишдаги касб-хунар коллежларига бориш истагини билдиришмаяпти? Таълимнинг юқори бошқарув органларига йил давомида мазкур ҳудудларда ўтказилган «Очиқ эшиклар куни», қўшма тадбирлар тўғрисида жимжимадор ҳисоботлар берилган-ку. Нега бу тадбирлар ўз самарасини бермаётир? Ёки ҳисоботлар номигагина ёзил-

КАСБ-ЖИНАРТА ЙАЙЧ НАСАЛЫМ

У ҚАҢДАЙ ТАШКИЛ ЭТИЛМОҚДА?

зах майший хизмат касб-хунар коллежи (18%), Мирзачўл қишлоқ ҳўжалик КХК(12%), Уч-тепа қишлоқ ҳўжалик касб-хунар коллежи (10%), Қашқадарё вилоятининг Яккабоф иқтисодиёт касб-хунар коллежи (30%), Навоий вилояти, Конимех тумани ижтимоий-иқтисодий касб-хунар коллежи (16%), Самарқанд қурилиш ва коммунал ҳўжалиги касб-хунар коллежи (16%), Сирдарё вилояти, Навбаҳор қишлоқ ҳўжалиги касб-хунар коллежи (21,6%), Дехқонобод қишлоқ ҳўжалик касб-хунар коллежи (21,2%), Тошкент вилояти, Бекобод қурилиш ва коммунал ҳўжалик касб-хунар коллежи (14,9%), Кўқон қурилиш саноат касб-хунар коллежи (11,0%)да қабул режасининг бажарилиши хавф остида. Қорақалпоғистон Республикаси бўйича тавсияномалар берили-

бүйича тавсияномалар берилishi түгрисидаги маълумотда жами 38589 нафар битирувчи-нинг 5705 нафари, Нукус шаҳри бўйича 5672 нафар битирув-чининг 1126 нафари академик лицейларда ўқиш истагини билдирганликлари кўрсатилган. Амалда эса академик лицейга ҳужжат топшириш аҳволи етар-лича эмас. Жиззах шаҳри бўйича эса 2538 нафар битирувчи-нинг 181 нафарида саноат йўналишига, 124 нафарида майший хизмат соҳасига қизиқиш аниқлангани ҳолда, бу йўналишдаги коллежларга 60 нафарга яқин ҳужжат топширилган холос. Мирзачўл туманида жами 1160 нафар 9-синф битирувчи-сининг 77 нафарида қишлоқ ва ўрмон ҳўжалиги йўналиши бўйича қизиқиши борлиги аниқлангани ҳолда, шу туманинг ўзидағи шу йўналишдаги касб-хунар коллежига бор-йўғи 38 нафар ўқувчи ҳужжат топширилган. Яккабоғ туманида 4420 нафар битирувчининг 426 нафарида ижтимоий-иктисодий соҳаги қизиқиши аниқлангани

таълими бўлимларининг ўқувчиларни касб-ҳунарга йўналтириш ва психологик-педагогик ташхис Марказлари олиб бораётган ишларни қандай баҳолаш мумкин? Республика ташхис Маркази томонидан ўқувчиларга касбий ахборотларни етказиш мақсадида ишлаб чиқилган «Касб-ҳунарга йўналтириш асослари» плакатлар тўплами, «Касбий ахборотларнинг маълумот-қидирув тизими» компьютер дастури каби ишланмалар бу ҳудудлардаги умумий ўрта таълим мактабларига етиб бормаган. Балки шу сабабдан ўқувчилар тегишли касб-ҳунарлар тўғрисидаги керакли ахборотларни мукаммал эгалламагандирлар? Бу масалага мутасадди бўлган раҳбарлар ва мутахассислар бугунги кундаги аҳволдан тегишли хулосалар чиқарадилар, деган умиддамиз.

Тошкент шаҳридаги аҳвол республиканизнинг бошқа ви-
лоятларидагидан ўзига хослиги билан ажралиб турди. Тошкент шаҳрида жорий йилда 9-синф битирувчилари 35300 нафарни ташкил қиласди. Вазирлар Маҳкамасининг 2003 йил 29 октябрдаги «Умумий ўрта ва ўрта-маҳсус, касб-хунар таълимига изчил ўтишни таъминлашга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги қарорига мувофиқ, 28559 нафар битирувчиларни касб-хунар коллежларига йўналтириш режалаштирилган. 7 август ҳолатига кўра, 26000 нафар битирувчи ўрта маҳсус, касб-хунар таълими ўқув муассасаларига ҳужжатларини топширганлар. 10 август

ўрни вилоятлар ҳисобидан банд бўлади ва Тошкент шаҳри битирувчиларининг шунчаси ўқишга тортилиш имкониятини йўқотади. Режадан ортиқ ҳужжат топширган ўқувчиларнинг тахминан 2000 нафари ҳам таълимнинг бошқа турларига жалб этилиши лозим бўлади.

Янги ўқув йилининг бошлинишига ҳам соноқли кунлар қолди. Республикамиз бўйича 9-синф битирудиларини кейинги таълим турларига тўлатўкис қамраб олиш ишлари долзарб масала бўлиб қолаверади. Бу жараёндан ҳеч ким четда қолмаслиги керак. Ҳокимликлар, ўрта маҳсус, касб-хунар таълими муассасалари, халқ таълими бўлимлари, маҳалла қўмиталари, жамоатчилик бутун имкониятларни сафарбар этиб, Кадрлар тайёрлаш миллий дастурида қўйилган вазифаларни сўзсиз бажаришга киришишлари лозим бўлади. Бу масала да сусткашликка йўл қўйган ходимларга нисбатан муросасиз бўлиш талаб этилади.

Ўқувчиларни касб-ҳунарга йўналтириш ишларини муво-
фикаштирувчи кенгаш ўз вақ-
тида бу масаланинг долзарбли-
гини таъкидлаб, жойлардаги
таълимнинг бошқарув органла-
рига тегишли вазифалар юклат-
ган эди. Афсуски, бу масалага
айрим раҳбарлар юзаки ёндаш-
моқдалар. Корақалпоғистон
Республикаси, Тошкент шаҳар
ва барча вилоятларда июль, ав-
густ ойларида халқ таълими ва
ўрта маҳсус, касб-ҳунар таъли-
ми бошқармалари вакиллари
иштирокида қўшма йиғилиш,
ўқув семинарлари ўтказилди.
Афсуски, бу тадбирлар етарли-
ча самара бермаётир.

Халқ таълими вазирлиги ҳамда Ўрта махсус, касб-хунар таълими Маркази ҳамкорликда ҳар бир битирудчининг кейинги тақдири назоратдан четда қолмаслиги борасидаги ишларни амалга оширмоқда. Шу жумладан, ўқувчиларни касб-хунарга йўналтириш ишларини мувофиқлаштирувчи кенгашнинг 22 июлдаги қарорига, Ўрта махсус, касб-хунар таълими Марказининг 30 июлдаги буйруғига асосан республика бўйича йўрта махсус, касб-хунар таълими муассасаларига ҳужжат топширган, ўқишига кирган ва киромлай қолган ўқувчиларнинг номма-ном рўйхатининг алмашинуви йўлга қўйилди. Янги ўқув йилига қадар бу рўйхатга асосан барча битирудчиларни таълимга жалб этиш ишларига алоҳида эътибор қаратмоғимиз порқар.

25 августга қадар ҳудудий халқ таълими, ўрта маҳсус, қасб-хунар таълими бошқармаларидан ўқишига қабул қилинган ва ўқишига киролмай қолган битирувчиларнинг номма-ном рўйхатини олиб уни туманлар кесимида таҳлил қилиб, 1 сентябрга қадар ҳар бир битирувчи тақдирига алоҳида ёндашган ҳолда, уларни таълимнинг кейинги босқичига жалб этиш лозим.

**Шарифжон ЭРГАШЕВ,
Ўкувчиларни касб-хунарга
йўналтириш ва психологик-
педагогик Республика
ташхис Маркази
директорининг биринчи
ўринбосари,
техника фанлари номзоди,
доцент**

Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Ўзбекистон хотин-қизлар қўмитаси фаолиятини қўллаб-кувватлаш борасидаги қўшимча чоратадирилар тўғрисида»ги Фармонидаги хотин-қизларни ижтимоий-ҳуқуқий жиҳатдан қўллаб-кувватлаш, оналик ва болаликни муҳофаза килиш, аёлларнинг касбий, жисмоний, маънавий ва интеллектуал савиасини юксалтириш, уларнинг ижтимоий-сиёсий фаоллигидан давлат курилиши соҳасида фойдаланиш бўйича аниқ чора-тадирилар ишлаб чиқиш ва амалга ошириш белгиланган эди. Ушбу Фармон ижросини таъминлаш юзасидан Вазирлар Маҳкамасининг қарори чиқди. Бир-бирига узвий боғлиқ ҳар иккала ҳужжат хотин-қизлар кенгашлари фаолиятини янада жонлантирища мухим маъна бўлиши, шубҳасиздир. Ҳусусан, таълим соҳасида меҳнат қилаётган хотин-қизлар гарданига жуда катта вазифалар юкланди. Юқоридаги Фармон ва қарордан келиб чиқадиган вазифалар режасини белгилаш мақсадида бўлиб ўтган университет хотин-қизлар кенгашининг хисобот-сайлов йиғилишида университетимиз жамоасининг 50 фоиздан ортигини ташкил этувчи хотин-қизлар ўз зиммаларидаги масъулиятли юмушлар мундарижасини яна бир бор ойдинлаштириб олиши. Биринчи навбатда талаба йи-

гит-қизлар тарбиясини муқаммалаштиришга қаратилга тадириларни ўюстириш, ёш оиласарга маънавий ва моддий қўмак кўрсатиш, фарзанд тарбияси бўйича йўл-йўрик бериш, йигит-қизларнинг шахсий қизиқишиларини ўрганиш орқали уларга тегиши ёрдам кўрсатиш, жойларда миллий-диний анъаналарни тўғри тушуниши ўларга риоя этилишини таъминлаш, хотин-қизларнинг

енгиллатадиган замон ҳам келадими?» деган савол бир неча асрлар мобайнида тақорланиб келди. Мамлакатимиз мустақилликка эришгач, бу саволларга амалий жиҳатдан ёндашув имкониятлари туғилди. 1999 йилнинг «Аёллар йили», 2000 йилнинг «Соғлом авлод йили», янги асрнинг биринчи йили «Оналар ва болалар йили». деб эълон қилинишида бир-бирига, мазмуний боғлиқлик бор-

янада оширишга хизмат қилмоқда. Дарвоқе, бугунги кунда ўзбек аёллари турли йиғинларда, учрашувларда ўзаро мулоқотга киришишмоқда. Айниқса, улар орасида зиёли аёлларнинг ўрни ва хизмати салмоқли бўлаяпти. Ҳусусан, Сирғали тумани ҳокимиюти қошида ташкил этилган «Зиёли ва олима аёллар ўюшмаси», Тошкент давлат иқтисодиёт университети қошидаги «Иқтисодиёт ва

ЗИЁЛИ АЁЛ ЎЗ ЎРНИНИ ТОПАДИ

конституциявий ҳуқуқларини рўёбга чиқариш ва ҳимоя қилиш, бузғунчи кучларнинг аёллар онига таъсирини йўқотиш, уларни экстремистик ва террористик фаолиятга жалб этиш йўлидаги уринишларга қарши саъй-харақатларни жадаллаштириш университетимиз хотин-қизлар кенгашининг истиқболдаги асосий ишлари сирасига киради.

Дарҳақиқат, аёл кишилики жамияти вужудга келгандан бери унинг бешигини тебратмоқда ва тебратишда давом этаверади. «Аёл олдида турладиган мушкулликларни

лиги аён. Маҳаллаларда хотин-қизлар, ёшлар билан ишлаш комиссиялари тузилиб, оила ва жамиятнинг бошқа тизимларида соғлом авлодни вояга етказишида хотин-қизларнинг ролини оширишга бағишлиланган тадирилар кўплаб ўтказила бошланди. Жумладан, «Қайнона ҳам она» «Аёл, оила ва жамият», «Ибратли келинчак», «Соғлом она — соғлом фарзанд» кабилар шулар жумласидандир. Бу каби кўрик-тандовлар, савол-жавоб кечалари ўз мазмун ва моҳияти билан аёлларнинг ўзига, оила ва жамиятга нисбатан масъулиятини

бизнес» малака ошириш институти раҳбари, хотин-қизлар қўмитаси раиси, профессор Гулчехра Охунованинг ташаббуси билан эфирга узатилаётган «Аёл — она, раҳбар, мураббий» телекўрсатувларини мисол сифатида келтириш мумкин.

Фарни рационализм, Шарқни эса урф-одатлар бошқаради. Урф-одатларнинг ижодкори эса, аслида аёллардир. Демак, бутун шарқни урф-одатлар билан бошқараштириб ётказилган аёлларнинг зиёлилар қатлами, айниқса, ҳамиша фаоллик кўрсатиб келади. Чунончи, ТДИУнинг Иқти-

... Кутубхона — маданият, маърифат ошиёни. Бу масканномини тилга олишингиз билан кўз ўнгингизда инсоннинг руҳиятини равшан этувчи, маънавиятни улуғловчи гўша намоён бўлади. Балки энг гўзал таърифлар, юртнинг обод ва кўркамлиги тушунчалари ана шу каби маданият ўчқалидаги муҳитдан бошланмоғи керакдир... Лекин, Навоий вилоят болалар кутубхонаси ҳовлисидағи рангсиз бўй-бўйшик, чор-атрофида на бир кўчат ва на бир туп гул кўринмай қаққайиб турган бино юқоридаги тасаввурларимизни сочиб юборди.

манзарани қандай изоҳлаш мумкин? Шу нуқтада бу мавзуни мутасаддилар ҳукмига ҳавола этиб, китобхонларга хизмат кўрсатиш бўлимига кўтарилалини. Хонада сокинлик. Китоб жавонларини кузатар эканман, бирон марта ҳам вақафланмаётган китоблар эътиборимни тортади. А.Дюманинг "Сорок пять" китобидан 6 нусха, 4 тасини 2001 йилдан бўён ҳеч ким ўқимаган. Георгий Скренцкийнинг "Ҳаётнинг ilk сабоқлари" асари 1998 йилдан бўён у жавондан бунисига кўчирилиб қўйилади, холос. 1972 йилда нашрдан чиққан Парда Турсуннинг "Ўқитувчи"

Умумий жамғармаси 40 мингни ташкил этган вилоят болалар кутубхонасининг хизмат кўрсатиш бўлими кунига 6-7 нафаргина китобхонни жалб этаётганлиги бизни таажжубга содди, ваҳоланки, ёз ойларида ўкувчилар кўпроқ мактабдан ташқари мусассасаларга тортилиши лозимигини назарда тутсак, масаланинг жиҳдийлиги янада ошади. Июль оидаги китобхонлар қатнови қалам билан қайд этиб чиқилган дафтари вақафдаймиз: бир-икки марта китобхонлар сони 10-15 нафарга еттанини ҳисобга олмаганда ўша рақам тақорланаверган.

КИТОБХОНИ ЙЎҚ КУТУБХОНАЛАР

— Уч йилдан бўён ҳар йили баҳорда гул, турли дараҳт кўчатлари ўтқазамиз. Лекин бинонинг атрофи қурилиш чиқиндилари, тош-шагал билан тўлганиданми кўп ўтмай қурийди, — деда манзарани изоҳламоқчи бўлади кутубхона директори ўринбосари Жамила Бақоева.

Тўғри, кутубхонада асосан қиз-жуонлар ишлайди. Балки бино атрофиги ободонлаштириш учун эркаклар меҳнати, техника талаб этилар. Аммо бино чўл-у биёбонда эмас, қадим Кармананинг марказий кўчаларининг бирда жойлашган-ку. Бу юртнинг обод ва кўркамлиги учун жон куйдирмоғи лозим бўлган эгалари; туман ҳокимлиги, маҳалла-кўй, қолаверса туман маданият бўлимидағи масъуллар бор. Шахсан Президентимизнинг эътибари билан кўча-ю хиёбонларимиз гул-у гулзорга бурканайтган бир даврда кутубхона атрофидаги бу совуқ

асари чоп этилгандан бўён 4 китобхоннинг қўлига теккан. Бу каби китоблар, афсуски анчагина нусхада. Кутубхонада безак мисол жавонларни тўлдириб турибди, холос. Ҳақли савол туғилади. Талайгина маблағлар ҳисобига келтирилган бу китоблар нега ўқилмаяпти? Ахир ҳар бир асарда ўзига хос ҳикмат, ҳаётий мушоҳадалар мужассам-ку? Кимни айблаш ёки бу каби оғрикли саволларга кимдан жавоб топиш мумкин? Шу ўринда кутубхоначиларнинг ўзларининг қўйидаги сўзлари устида тўхталиб ўтмоқчимиз: "Мактабларда ўқиши таётган даврда китобхонанча кўп бўлади. Улар аксарият ҳолларда иншо ёки ижодий ишлар ёзиш учун зарурий китобларни сўроқлаб келишади". Эътироф этмоқ керакки, бу ўкув мусассасининг хизмати. Ҳўш, синфдан ташқари ўкув қандай изга туширилмоғи керак?

— Биринчи қаватда туман кутубхонаси ҳам жойлашган, — деда вазиятни юмшатмоқчи бўлади бўлим мудираси Шоира Ашурматова. Балки унинг эътирозида оз бўлса-да жон бордир. Туманнинг узоқ ва яқин қишлоқларида ҳам кутубхонага эҳтиёж катта эканлигини ҳисобга олсан, иккита бир йўналишда фаолият кўрсатувчи масканнинг бир бинодан ўрин олиши ҳақида ҳам ўйлаб кўриш керакдир. Чунки, хизмат кўрсатиш доирасини таҳлил қилиб чиқсан, вилоят болалар кутубхонаси Кармана туманинага 3-4 мактаб ўқувчиларинигина қамраб оляпти холос. Табиики, бу бинодаги туман кутубхонасида ҳам шу фактлар тасдиқланади.

— Бу йил ўтган йиллардагидан фарқи ўлароқ, жуда кўп бадиий китоблар олдик, — деди Ж. Бақоева.

Жуда яхши. Бу шу соҳага ғамхўрлик, эътибордан далолат деймиз. Лекин нега кутубхона гавжум эмас.

содиёт ва статистика факультети хотин-қизлар қўмитаси 18 нафар профессор-ўқитувчилар ва талаба қизлардан ташкил топган. Улар жорий йилда факультетнинг маънавий-маърифий ишларини ривожлантиришга ўз ҳиссаларни қўшмоқдалар. Жумладан, қўмита иштирокида жорий ўкув йилида талайгина тадирилар амалга оширилди. «Ўқитувчилар ва мураббийлар куни», Янги йил базми, 8 март, Наврӯз байрамлари, «Балли, йигитлар!» кўрик-тандовлари талабаларнинг маънавий ривожланишини таъминладики, бу бевосита хотин-қизлар қўмитаси ташаббуси билан ўтказилди. Факультетда 38 нафар ўқитувчи аёллар фаолият кўрсатмоқда. Улардан 15 нафари гурх мураббийлари, 19 нафари жорий ўкув йилда дарслик, кўлланма муаллифлари сифатида университет томонидан тақдирланди. Умуман олганда, хотин-қизларнинг таълимдаги иштироки бошқа соҳаларга нисбатан фаол экан. Уларни бир мақсад, бир муддао сари етакловчи кенгашлар иши яна ҳам такомиллашиб бориши керак. Зеро, мустақил Ўзбекистоннинг тараққиёт кафолати бўлган баркамол авлод шаклланишида бундай кенгашлар ўз ўрни ва аҳамиятига эга.

Мукаррам МУЛЛАЖОНОВА,
ТДИУ «Иқтисодиёт ва статистика» факультети хотин-қизлар кенгаши раиси, катта ўқитувчи

Afsus

— Китоб тарниботини ким ва қай йўсунда олиб бормоғи керак?

— Ёзги таътил ўтиб бораяпти. Оромгоҳлар ёки мактабдан ташқари таълим муассасалари билан боғланиб янги китоблар билан таништирув маъносиди қандайдир тадирилар ўтказдингизларми?

— Маҳалла фуқаролар йиғинлари ва шу каби бошқа жамоатчилик ташқилотлари билан муносабатлар ўрнатилганми?

— Қайси мактабда, қайси синф раҳбари билан учрашиб, бу хусусда сұхбатлашингиз?

— Янги китобларнинг қисқача мазмуни, мавзу доираси ёритилган бурчаклар, деворий газеталар чиқариши мумкин эмасми?..

Бу каби саволларимиз афсуски, жавобсиз қодди. Услубшунос ёрдамчisi Мехринисо Ярмуҳаммедова "Кутубхоначиларга услубий кўлланмалар ёзиб жўннатганимиз..." деди-ю бу хужжатнинг бирор нусхасидан намуна кўрсата олмади.

...Инсон ҳамиша нурга талпиниб яшайди. Кутубхонага эса нурхона деда таъриф берадилар. Балки биз юқорида тилга олган қусурлар фақат Навоий вилоят болалар кутубхонасидагина учрамас. Лекин ҳар биримиз ўз вижданомиз амри билан жавоб берсак кўнгил ёруғликка тўлади, шу ёруғлик жамиятимизнинг тараққий этишига умиди эрталари мизга чироқ бўлмоғи шаксиз. Бугун тилларимиз куйсада ҳақ сўзни айтмасак, эртага диллар куймайдими?!

Ойбуви ОЧИЛОВА,
"Ma'rifat"нинг махсус мухабири

"Телевизион миниатюралар театри"ни барчамиз қизиқиб томоша қилганимиз. Ундаги ролларни маромига етказиб ижро этган ва этаётган актёрлар бисёр: Ҳасан Йўлдошев, Эргаш Каримов, Ҳусан Шарипов, Набижон Собиржонов, Роза Каримова, Абдухалиқ Мамарасулов, Равшан Солиҳов, Ҳусан Мубаев...

Улар орасида яна бир ном бор. Уни сиз ҳам танийсиз — Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Турдибек Содиков.

Демак, таникли актёр бугун "Меҳмонхона"-мизда.

— Турдибек ака, тўғрисин айтсан, "Телевизион миниатюралар театри"нинг айни пайтдаги фаолияти ушбу кўрсатувнинг илгариги жамоаси фаолиятидан тубдан фарқ қиласди... Демокчиманки, томошабинга таъсир кучи илгаридек даражада эмас.

— Ҳар қандай кўрсатувнинг ҳар бир сони томошабинга турлича таъсир этиши мумкин. "Телевизион миниатюралар театри" репертуарлари ҳам бундан мустасно эмас. Колаверса, бу ҳолат актёрлар маҳоратига ҳам кўп жиҳатдан боғлиқ.

— Мен ҳам айнан шу ҳақда савол бермоқчидим... Комик актёр ҳам жiddий бўлиши керак, назаримда.

— Тўғри, ўрнига қараб албатта. Бунда режиссёргиң маҳорати ҳам муҳим. У актёрларни қаҳрамонлар руҳиятига мос тарзда танлай олиши лозим. Шунингдек, асар моҳиятини томошабинга роллар орқали англатиш, очиб бериш актёр зиммасида экан, у буни бир дақиқа ҳам унутмасин, керак бўлса, бу йўлда сценарида бўлмаган ҳолатларни ҳам баҳарип берсин. Улуғ-улуғ актёрларимизнинг бу борадаги изланишларини янада кўпроқ ўрганиш ҳар бир актёрнинг маҳоратини оширади.

— Бугунги кунда айрим ҳажвий кўрсатувларни кўрган кишининг хафсаласи пир бўлади. Уларда айрим актёрлар (роль ижрочиси дейиш тўғридир балки) турли бачкана қиликлар билан бутун кўрсатув вактини банд этишиади. Ҳусусан, уларнинг телевидение-даги чиқишларида миллатимиз менталитетига мос бўлмаган, диний жиҳатдан ҳам ножоиз қилиқ — эркак кишиларнинг аёл киши кийими ни кийиб чиқиш ҳоллари кўп учрамоқда.

— Юртимизда театр тўғри асрнинг бошларида шакллана бошлаганини барчамиз биламиз. Ана шудастлабки театрлар томошаларида айрим актёрларнинг аёл киши ролини ижро этишиларiga ҳам тўғри келган. Нега? Сабаби — ўша маҳалларда ҳали

актисалар бўлмаган. Ва ўзбек аёлларига бу касб тўғри келмайди, деган ақида ҳам бўлган. Бунинг устига ўша даврдаги театр билан бугунги кундаги театрнинг вазифаси бошқа-бошқа. Да-сталблики театрларнинг вазифаси — ҳалқ онгини уйғо-

Турдибек СОДИКОВ:

ЭЪТИБОРГА ЯРАША ЖАВОБ БЎЛСИН

тиш, оммага юрт тушунчasi мөҳиятини англашиб эди. Сиз таъкидлаган ҳолатларни эса оқлаб бўлмайди. Уларнинг "ўтган асрда эркаклар аёллар кийимини кийиб роль ижро этган-ку" дейишлари бугунги даврга тўғри келмайди. Бундан ҳам муҳими, улар ўзбек эканини, мусулмонлигини унутмаслиги керак.

Яна бир гап. Кўплаб газеталарда фалончи артист бундай, фалон асар (кино, спектакль) унда, деган гаплар кўп айтилади. Аммо аниқ исм-шариф, ном айтилмайди. Мана, сиз ҳам фалон кўрсатув, фалон актёр деяпсиз аниқ номини келтирмаяпсиз.

— Номи келтирилган пайтлар ҳам бўлган. Бирор... Бундай пайтларда "ўзбекчилик" деб кўяшимиз. Лекин ўша мухлислар танқидига учраганлар буни "лой чаплаш" қабилида қабул қиласди ва мухлисли дидсизликда айблайди.

— Айблайди ва ўша фаолиятини давом эттираверади. Қизиги, улар ҳам буни ўзбекчиликка йўйишади. Ўз навбатида бир мақолни ҳам келтириб кўйишади: "Мевали дараҳтга тош отилади". Ижодкорларнинг ҳаётга бу тарика ёндашиши санъатнинг ўсишига хизмат қиласди.

"Телевизион миниатюралар театри" ҳусусида гапирадиган бўлсан, 1963 йилда ташкил этилган бу кўрсатув ижодкорларининг, тўғрисини айтай, ҳозирги кунда авлодлар алмашиниви кийин кечаяпти.

— Айни пайтда респуб-

лика сатира театрида хизмат қилаопсиз. Бу театр қай мақсадда ташкил этилганди?

— 1968 йилда Тошкент театр ва рассомчилик (ҳозирги Санъат) институтини битирдим. Ўша даврдаги қоидага биноан йўлланмана билан Самарқанддаги Ҳамид Олимжон номидаги театрга бориб ишлашиб лозим эди. Айни шу вақтларда Тошкентда янги "Ёшлар" театр очилгани боис бosh режиссёр Эргаш Масафоевга учраб, мен шу театрда ишламоқчиман, дедим. Янги ташкил этилган театр эмасми, мутахассис кераклигини ҳисобга олишиб, ишга қабул қилишиди.

1986 йилда сатира театр ташкил этилди. Бу театр "Муштум" журналининг ўзиға хос жонли кўринини сифатида фаолият олиб борадиган бўлди. Абдулла Қаҳхор асари — "Тобутдан то-

— Дарвоке, Турдибек ака, болалик, ўкувчилик даврингизни ҳам ёдга олсангиз.

— Зомин туманидаги 50-мактабда бошлангич таълимни олганман. Сўнгра 1-мактабда ўрта маълумот олдим. Расул исмли тоғамиз ўқимишли бўлгани учун мен ҳам мактабга бормасимдан китобга ошно бўлганман. Мактабга борганимда эса иккичи жаҳон уруши қатнашчиси, биринчи ўқитувчимиз Абдугаффор Йўлбеков туфайли бу қизиқишим янада ортди. Юқори синфларга ўтганим сари мактаб, сўнгра туман кутубхонасидаги китобларни ўқиб чиқардим. Кўпгина ўртоқларим мактабдан чиқиб, уйга қайтишда қизиқ китоблардан воқеалар айтиб беришимни сўрашарди. Баъзан ўзим воқеаларни тўқиб, уларга айтиб берардим. Дарс ўтиш услуги

— Фарзандларингизчи, улар ҳам санъатга қизиқишидами?

— Ўғлим Дониёр айни пайтда "Ёшлар" телеканалида режиссёр. У ёшлигига "Алишер Навоий" ва "Бобур" видеофильмларида иккичи мумтоз шоирнинг ўшлигини ижро этган. Яна бир ўғлим Элёр эса Санъат институтида талабаларга таълим бериб келаети. Ҳартугул иккала ўғлим ҳам санъат соҳасида десам бўлади. Санъатни тушунган, унинг гўзаллигини хис эта олган кишини баҳтиёр инсон дегим келади. Чунки бундай инсонлар боргва ёмонлик соғинишмайди.

— Сатира — иллатлар устидан кулиш дегани. Айни пайтда сиз меҳнат қилаётган сатира театри фаолияти ҳақида ҳам иккичи оғиз сўзлаб берсангиз.

— Сатира театри репертуарида ибратли асарлар кўп: "Жонфион", "Айб кимда?", "Беш кунлик куёв", "Темир хотин" ва ҳоказо. Бу асарларнинг айримлари Россияда гастролларда ҳам ижро этилган. Ўкувчиларга аталган спектакллар ҳам бор.

Биласизми, вилоятларга ижодий сафарларга чиқанимизда аксарият аҳолининг сатира, комедия, кулгуга мойил спектаклларга ётиборли эканини сезамиз.

Яна бир гап. Томошабин билан ижодкорлар учрашиви мақсадли бўлиши керак. Ижодкорларнинг дастури бўлиши лозим. Айрим жойларда гувоҳи бўлдик, ёшитдик: баъзи актёрлар бир ўзи учрашувларга бориб, иккичи-уч дақиқа гапириб, кетаверар эканлар. Мақсад нима бундан? Ёшларга тўғри йўл кўрсатиш бундай бўлмайди-да, дўстим. Актёр, умуман, ижодкорлар эл низаридаги одам. У барчага ҳар тарафлама ўрнек бўлиши керак.

— Зиёлиларга тилак билдирадиган муддат ҳам келиб колди...

— Муаллимлик — азалдан машаққатли касб. Уни бўйнига олган киши умрининг охиригача содик қолсин. Шунда у шогирдга ибрат бўла олади. Үқитувчилар — актёрлик, деган гапга кўшиламан. Үқитувчининг ўкувчиликдан кўп нарсани билиши хурматини оширади. Муаллимларга яратилаётган имконият, уларга берилаётган ётибор бугун ҳар қачонгидан-да устун экан, жонкуярларимиз ҳам шунга яраша жавоб берга олсинлар.

— Суҳбатингиз учун раҳмат!

Шерали НИШОНОВ
суҳбатлашди.

Халқ таълими вазирлигида Ўзбекистон Республикаси-нинг «Таълим тўғрисида»ги қонуни Кадрлар тайёрлаш миллий дастури ҳамда Ўзбекистон Республикаси Президентининг «2004-2009 йилларда мактаб таълим мини ривожлантириш давлат умуммиллий дастури тўғрисида»ги 2004 йил 21 майдаги ПФ-3431-сонли фармони, Вазирлар Маҳкамасининг 2004 йил 9 июлдаги «2004-2009 йилларда мактаб таълим мини ривожлантириш давлат умуммиллий дастурини амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги 321-сонли қарори асосида умумий ўрта таълим муассасаларига ажратилган ўкув-лаборатория жиҳозларидан самарали фойдаланиш ва уларни сақлаш тизимини яратиш, бу борада умумтаълим мактаблари ўқитувчилари ва раҳбарларининг шахсий жавобгарлигини ошириш мақсадида «Умумий ўрта таълим муассасаларига ажратилган ўкув-лаборатория жиҳозларидан самарали фойдаланиш ва уларни сақлаш бўйича Низомни тасдиқлаш тўғрисида»ги 167-сонли буйруқ имзоланди. Унга кўра, «Умумий ўрта таълим муассасаларига ажратилган ўкув-лаборатория жиҳозларидан самарали фойдаланиш ва уларни сақлаш бўйича Низом тасдиқланди. Куйида ушбу Низом билан танишасиз.

Умумий қоидалар

Мазкур низом Ўзбекистон Республикасининг «Таълим тўғрисида»ги қонуни, Кадрлар тайёрлаш миллий дастури ҳамда Ўзбекистон Республикаси Президентининг «2004-2009 йилларида мактаб таълим мини ривожлантириш давлат умуммиллий дастурини амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги 321-сонли қарори асосида умумий ўрта таълим муассасаларига ажратилган ўкув-лаборатория жиҳозларидан самарали фойдаланиш ва уларни сақлаш тизимини яратиш, бу борада умумтаълим мактаблари ўқитувчилари ва раҳбарларининг шахсий жавобгарлигини ошириш мақсадида ишлаб чиқилган.

Ушбу Низом умумий ўрта таълим муассасаларida ўкув-лаборатория жиҳозларидан самарали фойдаланиш ва уларни сақлаш тизими тартибларини шакллантириш билан бирга ходимлар ва моддий жавобгар шахслар мъсулиятини оширади.

Умумий ўрта таълим муассасаларida жиҳозланган фан хоналари, ўқитишнинг техникавий воситалари фойдаланиладиган машғулотларнинг сифатини оширишга, таълим жараёни такомиллаштиришга, ўкувчнинг малака ва кўнималарини шакллантиришда таълим жараёни субъектлари вазифаларини белгилаш учун меъёрий хужжат бўлиб хизмат қиласди.

Ўкув-лаборатория жиҳозларидан фойдаланиш ва уларни сақлашни ташкил этиш тартиби

Таълим муассасаларининг раҳбарлари жиҳозларни қабул қилиб олишда юк қабул қилиб олишнинг амалдаги қоидаларига қатъий риоя қилишлари лозим.

Таълим муассасаларининг раҳбарлари буйруғи билан ҳар бир фан хонаси, лаборатория, ўкув ишлаб чиқариш устахоналари, ўкув-тажриба хўжалиги учун олинган жиҳозлар ва техникаларнинг сақланиши, соз ҳолда тутилиши учун жавобгар шахслар тайинланади.

Фан хонаси жиҳозларни маҳсус ажратилган жойларда, ўкув дастурининг тегишли бўлимларига мос равиша, уларнинг оғирликлари ҳамда габарит ўлчамларини эътиборга олган ҳолда жойлаштирилди ва сақланади.

Кимёвий реактивларни сақлашда кимё хоналари учун ўрнатилган тех-

электр токи, газ ва қиздирувчи асбоб-ускуналар ҳамда кимёвий реакциялар билан ишларнинг техникавий хавфсизлик қоидаларини, баҳтсизлик ҳодисаларида биринчи тиббий ёрдам кўрсатиши билиши ҳамда ускуналарнинг соз сақланиши учун масъулларидар.

Таълим муассасасининг ўкув ишлари бўйича директор ўринбосари фан хоналари (кабинет) мудирларининг фаолиятини мувофиқлаштиради, кабинетлардан синфдан ташқари, тўғрак ва факультатив машғулотлар учун тўғри фойдаланишни назорат қилиб боради.

Барча фан хоналари, лабораторияларнинг жиҳозлари ва уларнинг ишга яроқлилик ҳолати таълим муассасасининг Паспортида ўрнатилган тартибида қайд этиб борилади.

Ўкув-лаборатория жиҳозларидан сақланишини назорат қилиш тартиби

Фан хоналарида жиҳозларнинг сақланиши, мақсадли фойдаланиш устидан қатъий назорат ўрнатиш ҳамда

камчиликларга йўл қўйиб, ўкув-лаборатория жиҳозларининг ишлар муддатининг қисқаришига, қисмларининг ишдан чиқишига олиб келган жавобгар шахсларга нисбатан ўрнатилган тартибида маъмурий ва интизомий чоралар кўрилади.

Умумий ўрта таълим муассасаларида моддий қийматга эга жиҳозларни рўйхатга олиш ва ҳисобкитобини юритиш тартиби

Таълим муассасасига олиб келинган барча моддий қийматга эга жиҳозлар ҳисобхона ходимлари ва моддий жавобгар шахслар томонидан унга тааллуқли бўлган барча маъмуротлар: қайси ташкилотдан олинди, номи, сифати, миқдори, нархи, суммаси, санаси кўрсатилади ҳамда қабул қилган моддий жавобгар шахс имзоси билан расмийлаштирилиб, кирим қилинади.

Амалдаги Конунчиликка кўра таълим муассасасида тўлиқ моддий жавобгарлик тўғрисидаги шартнома 18 ёшга тўлган ходимлар билан жавобгарлигидаги моддий қийматликларнинг сақланишини таъминламаган ҳолатларда келиб чиқиши мумкин бўлган зарарни ўз ҳисобидан тўлиқ қоплаши ва ўрнатилган тартибида Конун олдида жавоб берини ҳисобга олган ҳолда маъмурият ва ишчиҳизматчи ўртасида ёзма равища учунхуда расмийлаштирилади.

Шартнома томонларнинг зиммасига Ўзбекистон Республикаси Мехнат кодексининг 203-моддасида кўрсатилган ҳолатларга тўлиқ амал қилган ҳолда тузилади. Бунда маъмурият моддий жавобгар шахсга топширилган моддий қийматликларни ўрнатилган тартибида сақлаши учун зарур бўлган барча шарт-шароитларни яратиб беради. Ходим моддий жавобгарлик тўғрисидаги амалдаги Конунчилик хужжатлари ҳамда қийматликларни қабул қилиш ва кирим-чиқимига доир бошқа услубий кўлланмалар билан таништирилади.

Ўкув жиҳозлари, асбоб - ускуна, дастгоҳлар, ўкув техникаси, спорт анжомлари, библиотека жамғармаси, ўкув кабинетлари мудирлари-ўқитувчилар, ўкув-тажриба бўлимлари мудирлари, устахона ва ўкув хўжалиги мудирлари, жисмоний тарбия ва чақириқча ўшларни тарбиялаш раҳбарлари, лаборантлар ва кутубхона мудирлари жавобгарлигидаги сақлана-

ди. Бундан ташқари моддий жавобгар шахслар таълим муассасасининг эҳтиёжини ҳисобга олиб, асосли тақлифлар беради, таълим жараёни учун кераксиз ва ортиқча моддий бойликларнинг сотиб олинишига йўл қўймайди.

Моддий бойликларни қабул қилиш, сақлаш ва кирим-чиқими билан шуғулланувчи шахслар синалган, ишончили кишилар бўлиши ва қуидаги талабларга жавоб бериси шарт:

етарли даражада билим ва тажрибага бўлиши;

моддий қийматликларни қабул қилиш, сақлаш ва кирим-чиқимига доир йўрикномаларни, асосий қоидава талабларни билиши;

қийматликларни тез ва аниқ санаш, ўлчаш ва тортиш кўнималарига эга бўлиши;

қийматликларнинг кирим-чиқимини ўрнатилган тартибида расмийлаштиришни билиши.

Моддий қийматликларни жавобгарлигидаги сақлаш ва фойдаланиш билан шуғулланувчи шахсларни ишдан бўшатиши, бошқа ишга ўтказиш вақтида мавжуд барча қийматликлар инвентаризация — қайта саноқдан ўтказилиб, топшириш-қабул қилиш далолатномаси расмийлаштирилади ва раҳбар томонидан тасдиқланади.

Умумий ўрта таълим муассасаларига ажратилган ўкув лаборатория жиҳозларидан самарали фойдаланиш ва уларни сақлаш бўйича**НИЗОМ**

некавий хавфсизлик қоидаларига қатъий риоя қилиниши лозим.

Жиҳозларни сақлаш жойлари тартиб билан рақамланади ва у ерда сақланаётган жиҳозлар номлари ёзилган маълумотлар дафтирида белгиланади. Кутиларда сақланаётган жиҳозларнинг рўйхати ёзилган ёрликлари кути ташқарисига ёпиштирилади.

Фан хонаси, лаборатория, ўкув устахоналарида мавжуд ўкув жиҳозларидан машғулотларга тайёрланишда қулагиликни яратиш мақсадида карточка ташкил қилинади.

Фан хонаси (кабинет) мудири, фан ўқитувчиси ва тўғрак, факультатив машғулотларни ўтказадиган ўқитувчи хонани, лаборатория ва ўкув устахоналарини жиҳозлаш бўйича масъул ҳисобланадилар. Фан хонаси (кабинет) мудири раҳбарлигидаги хонада машғулот ўтказадиган ўқитувчилар билан хонани жиҳозлашнинг исhtiқбол, йиллик режаси ва ўз кучлари билан жиҳозлашнинг иш тақсимотлари амалга оширилади. Хонага бирриклирларни ўкув гурухлари билан биргаликда жиҳозларнинг тозалиги, созлиги ва сақланиши бўйича иш олиб боради ва ҳар чоракда инвентаризация қилади. Хонага техника, ёнғин ва ўкувчиларнинг ҳаётий хавфсизлигининг таъминланишига, гигиеник талабларнинг бажарилишига, мавжуд жиҳоз ва материаллардан тежамкорлик билан фойдаланишга ва ўкувчиларни ҳам тежамкорликка ўргатишга масъуллариди.

Тўғрак ва факультатив машғулотларни фан хонаси, лаборатория, ўкув устахоналарида ўтказилганда, машғулот вақтида жиҳозларнинг сақланиши машғулотни ўтадиган педагог зиммасига юклатилади.

Лаборант лаборатория хонасидаги ўкув жиҳозларининг сақланиши ва фойдаланиш учун жавобгардир. Лаборант жиҳозлардан фойдаланиш тизими, уларни сақлаш ва техник хизмат кўрсатиш қоидаларини билиши ҳамда барча жиҳозларни соз, ишланишига шай ҳолатда тутишга масъул. Фан ўқитувчиси ва лаборантлар

ўқитувчи, лаборантларнинг жиҳозлардан фойдаланиш бўйича малака ошириш эҳтиёжини ўрганиш ва таъминлаш таълим муассасасининг директор ўринбосари томонидан амалга оширилади.

Ўкув-лаборатория жиҳозларидан фойдаланишни ташкил этиш тартиби

Мавжуд жиҳозлардан самарали фойдаланишда ўкув ишлари бўйича директор ўринбосари бошчилигидаги фан хонаси мудири, фан ўқитувчиларининг мажбуриятлари ва вазифалари:

ўкув режа ва дастурга мувофик мавжуд жиҳозлардан фойдалангандан ҳолда амалий, лаборатория машғулотларни ташкил этиш;

янги информацион технологияларни амалиётга татбиқ этиш;

жиҳозлардан фойдаланишнинг техникавий хавфсизлик чора-тадбирларини ишлаб чиқиш ва амалга ошириш;

бюджетдан ташқари маблағ топиш мақсадида ўкув жараёни тўлиқ таъминланган ҳолда мавжуд жиҳозлардан фойдаланишда амалий, лаборатория машғулотларни ташкил этиш;

бундан ташқари моддий жавобгар шахслар таълим муассасасининг эҳтиёжини ҳисобга олиб, асосли тақлифлар беради, таълим жараёни учун кераксиз ва ортиқча моддий бойликларнинг сотиб олинишига йўл қўймайди.

Моддий бойликларни қабул қилиш, сақлаш ва кирим-чиқими билан шуғулланувчи шахслар синалган, ишончили кишилар бўлиши ва қуидаги талабларга жавоб бериси шарт:

етарли даражада билим ва тажрибага бўлиши;

моддий қийматликларни қабул қилиш, сақлаш ва кирим-чиқимига доир йўрикномаларни, асосий қоидава талабларни билиши;

қийматликларни тез ва аниқ санаш, ўлчаш ва тортиш кўнималарига эга бўлиши;

қийматликларнинг кирим-чиқимини ўрнатилган тартибида расмийлаштиришни билиши.

Моддий қийматликларни жавобгарлигидаги сақлаш ва фойдаланиш билан шуғулланувчи шахсларни ишдан бўшатиши, бошқа ишга ўтказиш вақтида мавжуд барча қийматликлар инвентаризация — қайта саноқдан ўтказилиб, топшириш-қабул қилиш далолатномаси расмийлаштирилади ва раҳбар томонидан тасдиқланади.

ЯНГИ ЎҚУВ ЙИЛИ ВА МАСЪУЛИЯТ

Бугун мустақил мамлакат равнақини юксалтириш масъулияти, жаҳон цивилизациясининг талаблари халқ таълимни ходимлари зиммасига ҳар қачонгидан ҳам залворлироқ вазифаларни кўймокда. Мамлакатимиз мустақилликнинг энг катта ютуғи бўлган, жаҳоннинг кўплаб олиму алломалари томонидан тан олинган "Таълим тўғрисида"ги қонун ва Кадрлар тайёрлаш миллий дастурининг қабул қилиниши ҳамда ушбу икки муҳим хужжат талаблари ана шу залворли вазифаларни адо этишда барча халқ таълимни ходимлари учун дастуриламал эканлиги шак-шубҳасиздир.

Шу маънода бу йил ҳам ҳар галгидек, ўтган йил давомида амалга оширилган таълим-тарбия соҳасидаги ишларни сархисоб қилган ҳолда янги ўқув йилига, унинг ибтидоси бўлмиш халқ таълимни ходимларининг анъанавий август кенгашларига пухта ҳозирлик кўраётимиз. Муҳими, анжуманини юксак савияда ўтказишни мўлжалляпмиз. Унда бизга малакали тренер-ўқитувчилар камарбаста бўлишади. Анжуманда иштирокчиларнинг бутун диққат-эътибори Миллий дастурнинг иккинчи босқичида белгиланган вазифалар, Президентимизнинг "2004-2009 йилларда мактаб таълимими ривожлантириш" Давлат умуммиллий дастури тўғрисида"ги фармони моҳияти, мамлакатимиз раҳбарининг Олий Мажлис Иккинчи чакирик ўн тўртинчи сессиясидаги мәруzasasi ҳамда айни кундаги энг долзарб масалаларга қаратилади. Жараёнда ўқитишнинг ноанъанавий усуллари, интерфаол дарснинг афзалликлари, албатта, тилга олинади. Анъанавий август кенгашлари шўйба йигилишларida эса "Ички назорат ишлари сифатини ошириш омиллари", "Ўқувчиларнинг китобхонлик маданиятини ошириш", "Ўқувчиларнинг мактабдан ташқари бўш вақтларини ташкил қилиш", "Энг илгор иш тажрибалари оммалаштириш", "Мониторинг бўйича хужжатларнинг юритилиши ва

хисоботлар", "Бошлангич таълимда янги педагогик технологиялар самараси ва синф журнallарининг юритилиши", "Қадам-бадам" лойиҳасининг МТМ фаoliyatiдаги самарадорлиги дараҳаси", "Сармоядан ташқари кўшимча маблағ топиш йўллари ва имконият" мавзуларида мәруzelар қилинади, таълим мазмуни, ДТС ижроси мониторинг, хусусан, мактабдан ташқари таълим йўналишлари тўғрисида фикр юритилади, муҳокама ва мунозаралар ўтказилади, муаллимларни ўйлантираётган муаммоли саволларга атрофлича жавоб қайтилади. Шунингдек, илгор ўқитувчи-мураббийларнинг тажрибалари ўрганилиб, уларни оммалаштириш масалалари ҳам кўрилади.

Яқинлашиб келаётган янги ўқув йили — мактабдан ташқари таълим самарадорлигини ошириш ўқув йили деб белгиланиши барча халқ таълимни ходимларига улкан масъулият юклаши табиийдир. Шу маънода ўғил-қизларни дарслик ва ўқув кўлланмалари билан таъминлашни яхшилаш, мактаб кутубхонаси жамғармасини бойитиш, ўқувчилар китобхонлигини юксалтириш, ўқувчиларнинг бўш вақтларини мазмунли ўтказишни ташкил этиш, фан тўгараклари ишини жонлантириш масалалари биргаликда таҳлил этилади.

Албатта, янги ўқув йилидаги дастлабки машғулот — мустақиллик дарси зўр ва кўтариини руҳда ташкил этилиши йил давомидаги машғулотларга ижобий таъсир этиши тайин. Шу маънода мустақиллик дарси мөҳиятига алоҳида тўхтаб ўтилади. Хуллас, ушбу анжуманда 2004-2005 ўқув йили — мактабдан ташқари таълим самарадорлигини ошириш ўқув йили вазифалари бекаму кўст белгилаб олинади.

**Оҳиста АЛИМОВА,
Чилонзор тумани
халқ таълимни бўлими мудираси**

O'qituvchilarning an'anaviy avgust kengashlari oldidan

Маълумки, айрим синф раҳбарлари тарбия соатларида ўқувчиларга фақат ўёки бу важларни рўйи қилиб, танбех бериш ёки унинг камчилигини ҳамма ўртасида айтиб, ўқувчими изза қилишдан нарига ўтмайди. Бундай ҳолатлар ўз навбатида синф раҳбари ва ўқувчининг ўзаро муносабатига салбий таъсир кўрсатади. Синф раҳбари айрим жараёнларда ўқувчи фикри билан қизикмай, ўз фикрини ўтказиш учун уринади, натижада ўқувчи синф раҳбаридан совиди ва ҳатто у

2. Бир ҳафталик синф ахволи (5 минут)
3. Асосий қисм (25 минут)
4. Бадиий қисм (10 минут)
5. Яқунлаш.

Синф гурухларга бўлиниб, бир ҳафта олдин вазифалар гурух аъзоларига тақсимлаб берилади. Ўқувчи "Оlamda nima gap?" қисмida бир ҳафталик дунё воқеалари, республика ва вилоятларда бўлаётган ўзгаришлар ҳакида матбуот, радио, телекўрсатувлардан олган мълумотларини айтиб беради.

кин. Мавзу юзасидан (бир) ўқувчи бир ҳафта тайёргарлик кўради, изланади. Тўплаган маълумотларини гапириб беради. Синф раҳбари саволлар орқали бутун ўқувчиларни баҳс-мунозарага чакиради. Масалан, "Чин ўртоқ" мавзусига оид қуйидаги саволларни бериш мумкин:

А) Қандай дўстни чин дўст дейиш мумкин?

Б) Инсон ўзидан катта (кичик)лар билан ҳам дўст бўлиши мумкини ёки дўстлик ёш танлайдими?

ТАРБИЯ СОАТИ у қандай ташкил этилади?

хафа бўлганидан синфдошлари ўртасида устозига нисбатан салбий мухит яратишга уриниши ҳам ҳеч гап эмас.

Демак, синф раҳбари ўқувчилар билан хоҳ тарбиявий соат ўтадими, хоҳ бошқа ташкилий ишлар ўюштирадими, олдиндан ҳар бир ўқувчисининг қизикши, лаёкати, лозим бўлгандага фикрини ҳисобга олиши зарур.

Кўйида ҳукмингизга ҳар ҳафта ўтказиладиган синф тарбиявий соатининг қандай ташкил этилиши борасидаги тавсияни ҳавола этамиз. Ўлаймизки, у сизга маъкул бўлади.

Тарбиявий соат 45 минутга мўлжалланган бўлиб, у кўйида қисмлардан иборат бўлади.

1. Оламда нима гап? (3 минут)

Гурух аъзолари кўшимча рашида ўз фикрларини айтиши мумкин.

Иккинчи қисмда ўқувчи бир ҳафта ичиде синфда ўқувчиларнинг дарсларига ўзлаштириши, синф фаоллари ўз вазифасини қай даражада бажарганилиги ҳакида ҳисобот беради. Синф раҳбари ўқувчиларнинг кундаклик дафтарлари юритилиши, ҳафта давомида бажарилмай қолган ва кейинги ҳафтада қилинадиган ишлар ҳакида келишиб олади.

Асосий қисмда мәруza учун қуйидаги "Чин ўртоқ", "Менинг келажакдаги орзум", "Отанонам — суюнган тогим" мавзуларидан бири ўқувчиларнинг ўш хусусиятини эътиборга олган ҳолда танлаб олиниши мум-

сўзларни, грамматик маълумотларни мустаҳкамлашга эришадилар. Муно-зарадан сўнг дам олиш дақиқалари ташкил қилинади. Бунда гурухлар шеърлар айтиши, бир-бирларига тошишмоқлар беришлари, кўшиклар айтиши, кизикарли ўйинлар ўтказиши мумкин. "Бинго", "Аукцион", "Хотира машқи", "Занжир машқи", "Қорбўрон" каби ўйинлар шулар жумласидандир. Масалан, "Аукцион" ўйини қуйидаги тартибида ўйналади. Да-стлаб синф икки гурухга бўлинади: ўйиннинг мақсади саволларга жавоб беради. Бунда бир нечта мавзу, ҳар бир мавзу тагида 100 дан 400 гача бўлган рақамлар акс этган жадвал катталаштирилган ҳолда доскага илиб кўйилади. Ҳар бир гурух мавзу ва рақам

ИЖОДКОРИК ЗАФАРГА ЧОРЛАЙДИ

мавзудаги матнлар ўз аксини топган. Дарслар бўлим(Unit)ларга бўлиб ўргатилади. Ҳар бир бўлим охирида ижодий иш (Project work) дарслари мавжуд. У ҳар бир бўлимдаги якуний машғулот бўлиб, ўқувчиларнинг мустақил ишларни учун имконият яратади. Ижодий иш соатларида, асосан, ўқувчиларнинг шаклланади. Бундай дарсларни ташкиллаштириш жараёнида шунга амал бўлдимки, ижодий иш соатларини интизорлик билан кутадилар ва пухта тайёрланадилар. Шунинг учун ижодий иш соатларига катта эътибор қаратиш лозим. Дарсларни чиройли, пухта ташкиллаштириш ҳар бир ўқувчиларни ишларни олишлари, уни баён қилишлари жуда қисиши ўфтади. Ўз тажрибамдан шундай хуносага келдимки, ўқувчилар ижодий иш соатларини интизорлик билан кутадилар ва пухта тайёрланадилар. Шунинг учун ижодий иш соатларига катта эътибор қаратиш лозим. Дарсларни чиройли, пухта ташкиллаштириш ҳар бир ўқувчиларнинг мустақил фикрлай олишлари, уни баён қилишлари жуда мумкин.

**Нодира ЭШХЎЖАЕВА,
Паркент туманидаги 1-мактаб-
нинг инглиз тили фани
ўқитувчиси**

Тўртинчи қисмга бутун синф ўқувчилари жалб этилади. Бу қисмда ўқувчилар асосий мавзуга багишлиланган шеър, ашула, халқ мақоллари, донолар биситидан намуналар айтишади.

Шундан сўнг синф раҳбари тарбиявий соатни ўтказишида ўқувчиларга берилган вазифалар қандай бажарилганилиги, кимлар фикрларни ўзгариштадилар қарашади. Келгуси ҳафтада ўтказиладиган тарбиявий соат мавзусини эълон қиласди ва иккинчи гурух бу ишга масъул эканлигини айтиб, вазифалар тақсимлаб берилади. Қисмлар бўйича ўқувчилар тайёрлаб келган маълумотлар йигиб олинали.

Агар синф соатлари шу тартибида ташкил этилса, ўқувчилар синф соатини ўзлари мустақил равишда ўтказишини хоҳлайдилар, оламда юз берадиган воқеалардан бутун синф ўқувчилари воқиғ бўладилар, ўқувчилар доимо бир-бирининг назоратида бўладилар, уларнинг мустақил фикрларни қобилияти ўсади, синф соатлари ўқувчи учун зерикарли бўлмайди, уларнинг синф раҳбарига нисбатан хурмати ошади.

Синф соати ўтказишининг бу шакли анъанавий усуладаги, яни фикрларни байрам кунларида оид қиймларни сиймоларнинг таваллуд топган кунларига бағишилаб ўтказиладиганларидан тубдан фикрларни қилиди. Агар синф раҳбари бу усулини йил давомида тўхтатмасдан иш фаолиятида кўллаб борса, у, албатта, яхши натижаларга эришади.

**Мұҳаббат ҲУББИМОВА,
Зарбдор туманидаги 1-мактаб ўқитувчиси**

XIX аср девон адабиётининг мумтоз вакили, илоҳий ишқ кўйини Мавлавий-Жунуний ижодининг ўрганилиши ва юзага чиқиши ўзбек ва форс-тожик адабиётида чинакам янгиликдир.

Адабий-бадиий, илмий-маърифий ёдгорликларимизни ўрганиш жараёнида шу нарса яққол аён бўлмоқдаки, шўролар салтанати халқларимизни ўз бой меросидан узоқ тутибигина қолмай, балки ёдгорликларини унтишга ҳам маҳкум этган эди. Истиқлол неъмати ўз тарихимизни ҳаққоний ўрганиш, улуғ аждодларимизни таниш ва уларнинг меросидан баҳраманд бўлиши имконини берди. Тарихимиздаги ана шундай беназир зотлардан бирни Мавлавий-Жунуний ҳазратларири.

Нодир сўз санъаткори, муршиди комил, Кодирия (хазрати Абдулқодир Фийлоний) тариқати шайхи Мавлавий-Жунуний 1800 йили Афғонистоннинг Қандаҳор вилоятида тариқат аҳли саййидларидан бўлмиш зиёли хонадонда дунёга келади. У зотнинг шажараларида гибисатлари ҳазрати Пайғамбаримиз хонадонларига бориб тақалади.

Шоирнинг асл исмлари Сайид Насимхон Қаландаршоҳ ибн Шоҳ Соҳиб бўлиб, Мавлавий-Жунуний деган унвон унинг шеъриятдаги таҳаллусидир. Яна баъзи асрларидан Нодирий таҳаллусини ҳам кўллаган.

Шоир болалик чоғларини отаси хузурида исломий илмлар таҳсилни билан ўтказади. Кейин Бухорои шаҳрида кўп ўйлар таълим олади. Шу даврда маънавий камолотга эришиб, Мавлавий унвонига сазовор бўлади. Сўнг оталари билан эски Термиз, бугунги Сурхондарё вилоятининг Чаганиён, ҳозирги Денов шаҳрига кўчиб келиб, шу ерда муқим яшаб қолади. Отаси Деновда вафт этади. Шоир ўзбек тилидаги "Завқ үл-муҳиб" асарини бугунги Ўзбекистоннинг жанубида — Денов шаҳрида таълиф килган. Шундан кейин шайх ва шоир Ҳисор водийсидаги Роҳатий қишлоғига кўчиб ўтиб, умрларининг охиригача ўша ерда қолади. 1877 йили 77 ёшда дунёдан ўтади. У зотнинг файзли мақбараси дил айланинг кутлуг зиёраттоҳига айланган.

Шоир маснавий ўйлидаги форсий таржими ҳолларида бу хусусларни кўйидагича баён қилгандар:

Ин Жунун — Сайид Қаландар ном дошт,

Аз азал завқи ҳузури жом дошт.

Ин Шоҳ Соҳиб — азизи бодануш,

Бобу воҳдонаш дар ин раҳ хирқапуш;

Аз Сайидоти Пушангি Қандаҳор,

Шуд Ватан мажройи умраш дар Ҳисор.

Маъноси: "Бу Жунун(ий)нинг номи Сайид Қаландар бўлиб, азалдан илоҳий ишқу маърифат жомининг завқидан ҳузур топгувчи

эди. Ул Шоҳ Соҳиб бодануш, тавҳид завқидан сархуш ориф ва азиз зотлардан бўлиб, ота-боболари бу тариқат йўлида хирқатш эди, яъни тасаввуф силсиласида шайх ва иршод соҳиби бўлиб келган пири комиллардан эди. Улар асли Қандаҳор вилоятининг Пушанг кентидан бўлиб, умрининг оқими Ҳисорда ватан топди".

"Жом", "бода", "хирқа" атамаларининг тасаввуфда хос маънолари бор. Жом — Фаҳриддин Ироқий шарҳида "ҳоллар" маъносидадир. Тасаввуф лугатидаги бундан ташқари: "Кўкси маърифатга (Аллоҳни таниш завқига) тўлган, сулук ахлидан бўлган ориф зотнинг кўнгли" маъносида: яна: "Жом — баданга, жомдаги бода баданни покламоққа — софликка ишорада", деб шарҳанди. Илоҳий бода жомидан ичган комил ориф инсон

Мавлавий-Жунуний зуллисонайн, яъни иккى тили шоир бўлиб, форс-тожик ва ўзбек тилларида равон ижод қилган. Асарларинингсаноги ўн биттага етади. Аммо бугунги кунгача шоирнинг аниқ еттига асари сақланиб қолган.

1. Жунуний. Девон. Фазалиёт. Бу китобни 25 ёшида Бухорои шарифда таълиф этган. Форсийда битилган.

2. Нодирий, Маснавиёт. Бу асарни 30 ёшлиарида ўз пири комиллари — Халифа Абул-Хасан Панжакентий хизматида эканида битган ва унда Нодирий тахаллусини кўллаган.

3. "Завқ үл-муҳиб". Бу ўзбек тилида битилган маснавий китоби бўлиб, айтганимиздек, уни Денов шаҳрида таълиф этган.

4. "Муҳаммасот". Муҳаммаслар тўплами.

янгилик бўлур эди. 2003 йил кўклинида, мазкур асарни излаш жараёнида, Ҳисор водийсининг Роҳатий қишлоғига Мавлавий-Жунунийнинг мақбарасини зиёрат этиб, ул зотнинг бешинчи пушти бўлмиш зурриёди Сайид Маҳмудхон ибн Эшон Тоҳиддинхон билан сұхбатлашдик. Иншаоллоҳ, бу нодир асарни ҳалқимизга етказиш ҳараратидамиз.

Мавлавий-Жунуний шеърлари асосан маърифий-ахлоқий ружда бўлиб, у зотнинг маъно оламидаги мартабасидан, ҳол манзаралари, илоҳий ишқ завқи ва қалб кушуфотидан дарак боради.

"Маъданул-ҳол" тўрт дафтардан иборат маснавий китobi бўлиб,

ОРИФ ВА ОШИҚ ШОИР МАВЛАВИЙ-ЖУНУНИЙ

Диёrimizning Сурхондарё вилояти Денов шаҳрида яшаб, она тилимизда "Завқ үл-муҳиб" асарини ёзган ориф, ошиқ ва валий шоир Мавлавий-Жунуний ижодидан хабарингиз борми?..

тавҳид билан — Аллоҳ таолонинг яккаю ягоналиги завқи билан маъст бўлади. Шоир "завқи ҳузури жом" дегандан ана шу ироғоний маъноларига ишора килмоқдалар.

Отаси Шоҳ Соҳиб, ўғли Сайид Насимхон Қаландаршоҳи соҳиби иршод қилиб камолга етказади ва ҳаёт чоғларида ўз ўрнига шайх қилиб тайналайди. Барча муридларни унга топшириб, уни уларга сарҳайл — етакчи, йўлбошли қилиб ўтказади. Иршод ижозатини бериш шайхнинг ўз ихтиёрида эмаслиги, бунда маъно оламидан рухсат бўлиши зарурлиги тасаввуф таълимотидан маълум, албатта. "Маснавий" давомида Мавлавий-Жунуний бундай дейдилар:

"Отам тўқсон ёшларида марҳум бўлдилар, яъни Аллоҳнинг раҳматига бордилар. Умр дараҳтлари жаҳон bogидan кесилди. Бул Жунуний отага ўринбосар бўлди (шайхлик мақомига ўтириб), шак аҳлига яқийн билан, яъни шубҳасиз собит иймонга бошловчи маънавий марта билан раҳнамо бўлди".

Шу йўсун, ўтган кўплаб шайх ва валий зотлар каби, Мавлавий-Жунуний ҳам соҳиби ҳол бўлиб, иршод ишларини маърифий шеърият билан боғлаб давом эттириди. У зот муборак ҳаж сафарида бўлган, ҳаж асносига Макка, Мадина, Бағдод ва Шом шаҳарларида ўз билим-маърифатини камолга етказган".

5. "Ганж үл-ошиқин" ("Ошиқлар хазинаси"). Бу асар назм ва насрда битилган рисола бўлиб, таъиқатдаги мақомлар ва сайру сулук таълимига оидdir.

6. "Маъданул-ҳол". Форсий шеърлар девони. (Девон Техронда хижрий 1376 йили араб ёзувида иккى марта нашр этилган. Камина 2002 йилнинг май ойидан бир гурух ўзбек олим ва адилари сафида Эронда бўлиб, Техронда ўтган 15-Халқаро китоб кўргазмасидан бу асарни келтиришга муваффақ бўлдим.)

7. "Васиятнома". Бу Мавлавийнинг сўнгги назмий ва насрий асари бўлиб, уни ўз фарзандларига бағишилган ёзган.

Адабнинг девони 2002 йили Душанбе шаҳрида профессор Исмоил Абдулваҳҳобзода Қаҳҳорий таҳсихи, тақдим ва изоҳлари билан араб имлосида нашр этилган. Шунингдек, араб ёзувини ўқий олмайдиган ихлосмандлар учун "Маъданул-ҳол" девонидан танланган шеърлар ва тўрт муножот кирилл ёзувида чоп этилган. Китобни шоир дағн этилган Роҳатий қишлоғида яшовчи ихлоси ўқитувчи Ҳожи Теша Солихзода табдил этиб, нашрга тайёрлраган.

Бебаҳо мерос қолдирган валий шоирнинг бу асарлари, жумладан, "Завқ үл-муҳиб" китобининг юртизига келтирилиши ва нашр этилиши ўзбек адабиётида чинакам

ғазаллар билан зийнатланган. Тўрт дафтарнинг ҳар бира чаҳорёллар — ҳазрати Абу Бакр Сиддик, ҳазрати Умарул Форук, ҳазрати Усмон Зиннурайн, ҳазрати Алий-ул-Муртазо (разийаллоҳу анхум) ҳазратларидан ҳар бирларига бағишилган. Муаллиф "Маъданул-ҳол"ни девон деб атаган.

Мавлавий-Жунуний ҳазратларининг хитоблари инсониятни иккى жаҳон саодатига ундовчи ироғоний хитобларидир.

Шоир бир фазалида: "Фано билан Бақо иккى зиддир, бир-бирига қарама-қарши иккى нарсадир; худди ака билан сингилни бир-бирига никоҳлаб бўлмаганидек, фонийлик ва бақийлик бир-бирига кўшилмайдиган иккى мағфумдир", дейдилар ва: "Агар Бақони истасанг, сенга фоний дунё не керак?", деб дунёнинг ўткинчи неъмат эканидан тирик қалбларни оғоҳ этадилар. Бу мангулик истаган, абадий ҳаёт истаган ошиқ қалбнинг орифона нидосидир.

Бу шарҳ билан киояланиси, айтмоқчимизки, мазкур маълумотлар азиз адабиёт мухаббатига илк ҳабар сифатида тақдим этилмоқда, холос. Вақти келиб, адабнинг тўлук таржимиҳо ҳоли ва ижодидан ўзиғи хос кирраларини батағсил баён этармиз.

Куйида "Маъданул-ҳол" девонидан олинган ғазаллар таржимасини маърифат ва шеърият мухаббати эътиборига ҳавола этамиз.

Мирзо КЕНЖАБЕК

ҲАР ДИЛКИ РАВШАН ЎЛҒАЙ, БУ НУРИ МУҲАББАТДУР...

Ҳар ҳосилеки бордур, зи шўри муҳаббатдур,
Кўнгилни саклағилким, ул Тўри муҳаббатдур.

Тунги зикр илиса саҳар вақтидаги надомат,
Завқ аҳлига бу вақти зуҳури муҳаббатдур.

Ошиқ келар йигига, зору зор нола этгай,
Билғилки, вақти файзи ҳузури муҳаббатдур.

Гоҳ наъра тортгайу дил, гоҳ дарди дуд ичинда,
Кўнгилки шуъла ургай, танури муҳаббатдур.

Дўст васли завқи бирла ул барчадин беҳожат,
Ўзидин фони бўлмиш, гурури муҳаббатдур.

Оинадил инсонлар кўнгилга берур сайқал,
Ҳар дилки равшан ўлғай, бу нури муҳаббатдур.

Ярим бисмил куш каби гоҳида дил питирлар,
Қалбнинг қиёматида бир сури муҳаббатдур.

Айб ўлса ҳам, гоҳида мастона наъра қилгай,
Маъзур тутғилки они, ул кўри муҳаббатдур.

Жунунда бордур Онинг шўрилигларининг ишики,
Қолипдадур токи жон, бу шўри муҳаббатдур.

НУРИ ИРФОН ҚИЛ МУҲАББАТНИ...

Ҳамиша ўрнини, билсанг, дилу жон қил муҳаббатни,
Ва жойин суҳбату файзи азизон қил муҳаббатни.

Кўнгилнинг бир тануридин неча минг хом рўй пишгай,
Шу важ айтгумки, сарфи нури ирфон қил муҳаббатни.

Зикрдин ишқ қозонини чу зокир кўнгли қайнатгай,
Ки, сен ишқ файздир кўнгилда жўшон қил муҳаббатни.

Тун ортидин етар солик қўли васлин этогига,
Саҳар фаввоси жўши баҳри Fufron қил муҳаббатни.

Қўлингдин келса гар, файздир бу ишқнинг покбози бўл,
Кўнгил юмнидин¹ ҳаргиз покдомон қил муҳаббатни.

Агар тўймас эса шайдо ичибон ишқ жомидин,
Уринмоқ авжи-ла сен мавжи тўфон қил муҳаббатни.

Талаблар кўқатин кўнгил заминидин куритма ҳеч,
Ки, ҳар бир тола киприк-ла сели борон қил муҳаббатни.

Келур ҳар бошга минглаб дард, ўшал кун келмайин, танҳо
Табиби ҳозик ўл ўзга ва дармон қил муҳаббатни.

Форсчадан Мирзо КЕНЖАБЕК таржималари

1 Юмн — (арабча) яхшилик, баракот, баҳтиёрилик.

Раҳим Раҳмонов 1910 йилда Фарғона шаҳрида ишчи оиласида таваллуд топди. У 1920 йилларгача ўз уйда, 10 ёшида отаси вафот этгач, шу ердаги болалар уйда тарбияланана бошлайди. 1924 йили Тошкентдаги

БИР ОЛИМНИНГ ҚИСМАТИ

Раҳим Раҳмоновнинг ҳаёти,
ижоди ва аччиқ қисмати ҳақида

демократик давлатини қуришни мақсад қилиб кўйган советларга қарши руҳдаги миллатчилик ташкилотининг фаол аъзоси, деган тұхмат айб кўйилади. Ва шу тўқилган тұхмат асосида 28 сентябрда зудлик билан қамоққа олинади. Ўша куни Тошкентдаги қамоқхонада махбуснинг таржима ҳоли ва оила аъзолари, қариндош-урұғлари ҳақида махсус варақа тўлдирилади. Унда Раҳим Раҳмоновнинг Фарғонада туғилганлиги, биохимик олимлиги, Ботаника институтининг директори бўлиб ишлайдиганлиги ва Тошкент шаҳар Октябрь район Навоий кўчаси, 1-йи, 4-хонадонда туриши, шунингдек, унинг онасининг исми Баҳринисо Каримкулова бўлиб, 56 ёнда эканлиги ва Фарғонада яшаётганлиги, рафиқаси Наталья Тимофеевна Раҳмонова асли ленинградлик бўлиб, 1910 йилда ўша ерда таваллуд топгани ва ўғли Александр Раҳмоновнинг ҳам 1937 йилда Ленинградда туғилганлиги, бошқа қариндошларининг исми-шарифлари, туғилган йиллари ипидан-игнаси гача қайд қилинди. Шундан кейин уни ўша куни ёк қамоққа олиб келган ва баттоллиги билан донғи кетган Ақжигитов ва Сухолозов каби терговчилар Раҳим Раҳмоновдан устига кўйилган айблар бўйича кўрсатма беришни талаб қила бошлайди. У бу айбларнинг мутлақо асосизлиги ва тұхматлигини айтиб, рад жавобини бера бошлайди. Бундан ғазабга келган терговчилар ўз раҳбарлари Қобулов имоишораси билан уни калтаклаб, қийнаб азоб бера бошлайдилар. Бир неча кун ўтгач, ҳолдан тойған Раҳим ака уларнинг оғир жисмоний тазийк ва қийновлари остида кўргазма баённомасига мажбуран кўл кўяди. Жумладан, 1941 йилнинг 1 октябрида О. Қобулов, Ақжигитов, Сухолозовлар олиб борган тергов баённомасида бу тазийк ва қийнокларнинг таъсири очиқ сезилади.

Р. Раҳимовнинг терговчиларга берган жавоблари етарли бўлмаган бўлса керак, улар махбусни яна бир йилга қамоқхонанинг зах ва қоронгу зиндорларида сақлаб турдилар, уни тинимсиз кун-тун терговга чакириб, янги-янги тўқилган айбсиз айбларига кўл қўйишга мажбур қиласидилар ва охир-оқибатда уни асосиз равища 1942 йил 8 август куни бўлиб ўтган ССР ички ишлар халқ комиссари қошидаги мажлиснинг қарори асосида советларга қарши миллатчилик ташкилотининг фаол аъзоси бўлган дея тұхмат айб билан 10 йил қамоқ жазосига хукм этишади. Қамоқнинг дастлабки йилларида у 1942 йилдан то 1944 йилгача Карлаг қишлоқ ҳўжалиги тажриба станциясида, 1944—1949 йилларда Олмаса вилояти қишлоқ ҳўжалиги лагерининг 5-бўлимида

сабзавотчилик бўйича агроном бўлиб ишлайди. 1950 йил 1 октябрда Колимага жўнатилади, у ерда 1952 йил 30 апрелгача агроном вазифасида ҳалол межнат қиласиди. Қамоқ муддати тугаб, расман қамоқдан озод бўлади. Лекин шунга қарамасдан асосиз равища Ўзбекистонга қайтишга рухсат берилмайди ва у ерларда яна бир неча йил қолишга мажбур бўлади. Бу орада Раҳим Раҳмонов тегишли давлат идоралариға ўзининг адолатсиз равища бегуноҳ қамалганлиги, шунга қарамасдан қамоқ-межнат лагерларида ҳалол ишлаб келаётганлиги ва қамоқ муддати тугаганига анча йил бўлишига қарамай ўердан озод этилиб, Ватани Ўзбекистонга қайта олмаётганлиги ва унинг устидаги айбнома қайта кўрилиб тамоман оқланишига ва юртига қайтишига ёрдам беришларини сўраб ариза бериб боради. Лекин уларнинг кўпчилигига асосиз равища ради жавобини олади. Шунга қарамасдан у бу борадаги аризаларини давом этиради, Фарғонадаги кекса онасининг ёрдамга муҳтоҳ бўлиб бораётганлиги, ўзининг эса ўз касби бўйича илмий ва амалий тадқиқотларга бўлган интилишлари, уларнинг келгуси аҳамиятларини ҳам қайд этиб боради. Охир-оқибатда 1956 йил 27 сентябрغا келибина уни расмий равища олашади. Лекин у узок вактларгача 1941—1942 йилларда ўз устида бўлган тергов вактларида кечирган қийнок ва азблари, терговчиларнинг унга ўтказган зуғумлари, сургунда кечирган оғир қийноқлари ҳақида юқори ташкилотларга очиқ ёзолмайди. 1956 йил 13 апрелда Ўзбекистон ССР Министрлар Совети қошидаги тергов бўлими бошлиғи ўринбосарининг гувоҳ тариқасида чакириб, ўша йиллардаги берган терговдаги жавобларини сўрагандагина тергов қийноқлари ҳақида шундай дея рост жавоб беради:

Савол: Сиз 1941, 1942 йилларда терговга қандай кўргазмалар берган эдингиз?

Жавоб: 1941 йил 27 сентябр

куни соат 11 ларда ЎзФанкомитетининг Ботаника институтидаги ишлаб турган жойимга граждан формасидаги учта хотаниш шахс кириб келишиди. Улар ўзларининг Ўзбекистон ички ишлар халқ комиссарлиги ходимлари эканликларини айтишиб, мени қамоққа олишга келгандилари ва бу ҳақдаги ордерни кўрсатишиди. Мен шундай қамоққа олиндим. Кейинчалик менга маълум бўлишича, улар НКВД ходимларидан Ақжигитов, Сухолозов (учинчисини ҳозир эслай олмайман)лар экан. Улар ишлаб турган хонамда тинтуб қилдилар, лекин бирор нарса топишолмади. Сўнг бирга ички ишлар халқ комиссарлигига келдик. Улар мени Ақжигитовнинг хонасига олиб киришиб, ўзингизнинг инқилобга қарши бўлган миллатчилик фолиятингиз ҳақида гапириб беринг, дейишиди. Мен уларга шундай дедим: “Хеч қачон ва ҳеч қаерда советларга қарши бўлган миллатчилик ишларида қатнашмаганман, шунинг учун

кўргазмалар олиш топширилганлигини айтди. Шуни айтиши билан Ақжигитов ва Сухолозовлар мени тепиб, ура бошладилар. Бир вақт Ақжигитов бўйнимга кулочкашлаб шундай бир урдики, кейинчалик унинг ўзи кўлини боғлаб юрди. Шундай қилиб, биринчи қамоқ кунларидан бошлаб, терговлар тинимсиз ўйқусиз ва дам берилмай кечао кундуз олиб борилди, менинг инсоний қадр-қимматимни таҳқирлаб, оёқости килишиди. Иш шу даражага бордик, Ақжигитов ва Сухолозов терговлари пайтида менга қайта-қайта: агар тирик қолишими, майиб-мажрух бўлмай қолишни истасам уларнинг ҳамма саволларига факат ижобий жавоб қилишим, агар йўқ дейилса, улар мени авахта ичдида йўқ килишларини, бу ҳақда эса ҳеч ким, ҳеч нарса билмаслигини айтишиди. Шундай қийнаб, калтаклаб, ҳақоратлаб тергов қилишганда ҳам 7—8 кунчага чидал, ҳеч қандай кўргазма бермадим. Бироқ, мени шундай қийноқларга солдиларки, кейинчалик уларнинг бу қийноқларига бардош бера олмадим ва шунинг учун терговга ўзимнинг инқилобга қарши миллатчилик фолиятим ҳақида тўқилган кўргазмани бера бошладим. Бундай соҳта кўргазмани беришимга бошқа сабаблар ҳам мажбур килган эди. Жумладан:

1) Терговда ўтирган хонамга миллати рус бўлган, қобирғаси майиб бўлган бир маҳбусни ўтказишиди. Ўша маҳбусни (фамилиясини билмайман) терговда шу дараждада урганларки, натижада унинг қобирғасини синдириб юборганлар.

2) Ақжигитов, Сухолозов ва яна исми эсимдан чиқсан иккни киши мени подвалга олиб тушишиди ва у ерда мени калтаклаб, зах ерга ётқизишиди, кейин икки-учтаси кўл-оёқларимдан маҳкам ушлаб босиб туришиди, биттаси эса ҳўллаб қаттиқ буралган сочиқ билан орқа думғазамга зарб билан ура бошлади. Кейинчалик бу оғир калтак зарбидан моматалоқ бўлиб кетди. Кейин орқам билан ётолмай, бир неча кун қорним билан ётдим ё бўлмаса ухламай камерада юриб чиқардим”.

Бугина эмас, у узок сургунда Қозогистон чўлларида, узок Магадан, Колиманинг ўта қаҳратон совуқларида она ватани Ўзбекистондан, гўзал Фарғонадаги қариндош-урұғларидан, меҳрибон онаизоридан ажраб не қийинчилкларни кўрмади дейсиз? Унинг орқасидан зор йиглаб қолган кекса онаси, акаукалари, ёру дўстлари-чи?! Ленинградлик севимли рафиқаси Наталья Тимофеевна Раҳмонова, ёш гўдак ўғли Андрей Раҳмонов-чи? Уни жондан севган ва шу туфайли Ленинградни ташлаб Ўзбекистонга келган Наташа хоним бу оғир жудолик-

ка чидолмай, ўш ўғли Андрейни олиб эри қаерда сургунда бўлса, ўша ерга бориб яшади, Магадандан Колимагача борди, азоб-укубатларни бирга тортиб юрди, у озод бўлгач, бирга қайтиди. Умрининг охиригача у билан бирга бўлиб қолди. Раҳим ака Раҳмонов ҳам унинг бу садоқатини унумади, ўғли Андрей вафотидан сўнг Наташа хоним фарзандсиз бўлса ҳам Раҳим ака бошқа уйланмай, у билан умргузаронлик қилиб ўтди, ўз севимли касби биохимия бўйича қолиб кетган режаларини давом эттириш учун яна ҳам қаттиқ бел боғлаб киришиди. Ленинградга бориб, бу соҳадаги етук олимларнинг сўнгти Йиллардаги амалий ва назарий тажрибаларни ўрганиб қайтиб, узок Йиллар республикамиз Фанлар академиясига қарашли Ўсимликлар экспериментал биологияси институтида аввал катта илмий ходим (1956—1960), сўнг бўлим бошлиғи (1960—1966), илмий ишлар бўйича директор ўринбосари (1966—1969) вазифаларида ишлади, бу соҳада бир қанча илмий кадрлар етиштирди. Улар орасида таниклик академик Абдумавлон Абдуллаев, фан номзодлари ва илмий ходимлардан Ўткир Жўраев, Муҳаббат Наниева, Раъно Раҳмонова, Н. Губанова ва бошқалар бор. Улар бунгунги кунда республикамизнинг турли олий ўкув юртлари ва илмий муассасаларида муваффақият билан ишламоқдалар. Меҳрибон ва мушғиқ онаси Баҳринисо аянинг сўнгги дуоларини олди, авлод-аждодларига меҳр-муруват кўрсатди. Ўсимликлар генетикаси ва физиологияси лабораторияси раҳбари сифатида кўплаб илмий ва амалий аҳамиятга молик китоб ва мақолалар эълон қилди. Уларнинг сони 100 га яқин дейиш мумкин. Раҳим Раҳмоновнинг “Витаминларнинг биологик аҳамияти” (1961), “Қаҳрабо кислотасининг ўсимликларга кўллашилиши” (1968), “Микроэлементлар — қишлоқ ҳўжалигида” (А. Ёкубов билан ҳамкорликда, 1964), “Қаҳрабо кислотаси ва ҳосил” (1969) ва бошқа қатор асарлари алоҳида муҳимдир. Шунинг учун ҳам мазкур хизматлари учун республикамизнинг фан соҳасидаги энг олий мукофоти — Абу Райхон Беруний номидаги мукофотга сазовор бўлди. Энг муҳими, узок Йиллар орзу қилган Ўзбекистон мустақиллигини ўз кўзлари билан кўрди, унга шукроналар айтди ва 90-йилларнинг ўтларида она диёри Фарғонада оламдан кўз юмди. Бугун Ўзбекистон ўз мустақиллигининг 13 йиллигини нишонлаш арафасида турибди. Бу кунларда унинг совет истибоди даврида кечирган оғир кунлари, узок сургун Йилларида кечирган мусибатлари ва у ерлардаги сабот ва матонатлари, кейинги даврдаги меҳнат қаҳрамонликлари тарихини ўрганиш бугунги кунларда ўсиб келаётган ўш авлодрамизни ватанпарварлик ва меҳнатсеварлик, матонат ва қаҳрамонлик руҳида тарбиялашга хизмат қилажак.

Шерали ТУРДИЕВ

«Маърифат» газетасининг 2004 йил 3 июлдаги сонида Давлат тест марказида ишлаб чиқилган «Умумий ўрта таълим мактаблари 11-синфлари, академик лицей ва касб-хунар коллежлари битирувчиларининг умумтаълим фанлари бўйича таълим тайёргарлиги даражаси ва сифати мониторингини ўтказиш тартиби» эълон қилинди. Ушбу Тартиб ва унга Йўрикнома Давлат тест маркази, Олий ва ўрта маҳсус таълим вазирлигининг Ўрта маҳсус касб-хунар таълими маркази ва Халқ таълими вазирликларининг 2004 йил 30 апрелдан кўшиш бўйрги билан тасдиқланди. Кўшия бўйргуда мониторинг жараёни тажриба сифатида жорий йилда бир вилоядаги ўтказилиши ва 2004-2005 ўкув йилидан бошлаб ҳар йили барча вилоятларда мунтазам олиб борилиши таъкидланган. Жорий йилнинг 5-13 май кунлари Самарқанд ва Жиззах вилоятларининг 20 тадан ортиқ мактаб, 10 касб-хунар коллежи ва 2 та академик лицейларида ўтказилган тажриба-сивон натижаларига кўра мониторинг технологиясига ҳамда йўрикномага айрим ўзгаришишлар киритилди.

Бугунги саҳифада ушбу Йўрикнома эълон қилинмоқда. Йўрикномага илова қилинётган хужжатлар: таълим муассасаларидан олинидиган умумий маълумотлар шакллари, ёзма ишларнинг баҳолаш мезонлари, ўқувчилар ўтасида ўтказиладиган сўров анкеталари билан танишиш истагини билдирганлар Давлат тест марказига мурожаат қилишлари мумкин.

Ушбу хужжатлар тўғрисида ўз фикр-мулоҳазалар ва таклифарингизни ДТМ га юборишингизни сўраймиз.

Манзил: Тошкент шаҳри, Ж.Обидова кўчаси, 12-йи. Тел. 134-42-60 Давлат тест маркази.

1. Умумий қоидалар

1. Мазкур Йўрикнома, Ўзбекистон Республикасининг «Таълим тайёрланган тест маркази»ниң қонуни, Кадрлар тайёрлаш милий дастури, Вазирлар Маҳкамасининг 2003 йил 29 октябрдаги «Умумий ўрта ва ўрта маҳсус, касб-хунар таълимига изчилини ўтишини таъминлашадиган сўров анкеталари билан танишиш истагини билдирганлар тайёрлашадиган тест марказига ўтказиш тартиби»ни 473-сонли Қарори асосида ишлаб чиқилиб, Ўзбекистон Республикаси халқ таълими вазирлиги, Ўрта маҳсус ва касб-хунар таълими маркази ҳамда Давлат тест маркази кўшиш бўйрги билан тасдиқланган «Умумий ўрта таълим мактаблари 11-синфлари, академик лицейлар ва касб-хунар коллежлари битирувчиларининг умумтаълим фанлари бўйича таълим тайёргарлиги даражаси ва сифати мониторинг (кейинги ўринларда - Мониторингини ўтказиш Тартиби)»да белгиланган мақсад ва вазифаларни амалга ошириш кетма-кетлигини белгилайди.

2. Мониторингинг асосий мақсад ва вазифаларидан келиб чиқиб, Мониторинг ҳар йили Давлат тест маркази (кейинги ўринларда - ДТМ) ходимлари томонидан ўтказилади. Ўтказиш муддати тўғрисида таълимни баҳолашорганлари 10 кун олдин огоҳлантиради.

3. Давлат тест маркази директоринг бўйргига асосан мониторингини ўтказиш учун вилоятлар бўйича мониторинг (эксперт) гурухлари таркиби тасдиқланади.

4. Узлуксиз таълим тизимида кадрлар тайёрлаш мониторингини олиб бориш ва сифатини назорат қилиш бўлими (кейинги ўринларда - Бўлим) томонидан, ДТМнинг баҳш бўлимлари билан биргаликда кўйидаги ишлар баҳрилади:

мазмунни (осонлик ва қийинлик даражаси) фан дастури мазмунини тўлиқ қамраб олган, Давлат таълим стандартларига мос бўлган тест ва ёзма ишлар варинтлари тайёрланади;

таълим муассасаларининг (умумий ўрта мактаб, АЛ ва КХК) фаoliyatiга оид умумий маълумотлар ва тугалланган семестр (чорак) натижалари бўйича ўқувчиларнинг олган баҳоларни акс этирувчи жадваллар (шакллар) тайёрланади;

ўқитувчilar ва ўқувчilar ўртасида ўтказиладиган социологик сўровлар учун анкеталар тайёрланади;

ёзма ишларни текшириш учун баҳолаш меъонлари тайёрланади; мониторинг жараёнини ўтказиш учун танланган таълим муассасалари ўқувчilarни сони ва тест синовлari ўтказиладиган умумтаълим фанлari сонига қараб бу рақамлар ўзгариши мумкин.

Умумий ўрта таълим мактаблари 11-синфлари, академик лицейлар ва касб-хунар коллежлари битируvchilarinинг умумtaъlim fannlari bўyicha tajribi-sivon natijalariiga kўra monitoring tehnologiyasiiga hamda yўriknoma nomagi aйrim ўzgariishi shlar kiritildi.

11. DTMda tajerlanagan jad-

новларини бажариш учун ўкувчilar 2 (икки) астрономик соат вақт берилади (ҳар бир фан учун 35 минутдан), жавоблар варакасини тўлдириш учун 15 минут вақт ажратилади. ҳар бир фанга ажратилган вақт тугаганлиги тўғрисида аудитория раҳбари ўкуvchilarни огоҳлантириб туради;

ўкуvchilar test sinnovlariни топшириб бўлганлariдан сўнг DTMda tajerlanagan súrov-anketalarini tўlidiрадилар (súrovlar ўtказish muddati 10-15 minut);

test sinnoviga berilgan vaqt tugaganidan sўnг, savollar kitobi, жавоблар варакаси ва анкеталар аудитория раҳбари, назоратчilari bilan 2 nafar ўkuvchi tivoxligida sanaladi, maҳsus konvertlarpargalari solinadi va muhrlandadi.

15. Test sinnovlari жараёнида ўkuvchilarning ўzaro gaplaishi, savollar kitobi ёki жавoblar варакасini almashiriшlari, shpargalkalardan foidala-nishlari taқiylanadi.

16. Savodxonligi учун 9 балдан кам бўлган балл тўплаб, ёзма iш natijalariга etgan;

savodxonligi учун 9 балдан кам бўлган балл тўплаб, ёзма iш natijalariга etgan;

savodxonlikka ijohib boxo, matnida muallif olga surgan foyni anglashta ijohib boxo olib, ўkuvchi ўz fikrini ifoda қiliш қobiliyatiga kamida 5 ball tўplasna — tayanch tajergarlikka эга ҳамда muarrakab daражадagi topshiriqlarni bajaradi;

savodxonlikka ijohib boxo, matnida muallif olga surgan foyni anglashta ijohib boxo olib, ўkuvchi ўz fikrini ifoda қiliш қobiliyatiga kamida 5 ball tўplasna — tayanch tajergarlikka эга ҳамда muarrakab daражадagi topshiriqlarni bajaradi;

17. Savodxonlikka ijohib boxo, matnida muallif olga surgan foyni anglashta ijohib boxo olib, ўkuvchi ўz fikrini ifoda қiliш қobiliyatiga kamida 5 ball tўplasna — tayanch tajergarlikka эга ҳамда muarrakab daражадagi topshiriqlarni bajaradi;

18. Ўkuvchilarning ёzma iш va test sinnovlariida tўgri echan gan жавoblari soni reitingi baҳolash tizimiga aсосан maximallar bilalga nisbatan 100-85 foizini tashkil etsa — tekshiruv iши «aъlo», 84-70 — «яхи», 69-55 — «қониқарли» va 55 baldan pasti «қониқарсиз» баҳolarga эга deb belgilanadi;

«aъlo» va «яхи» баҳolangan ўkuvchilar soninining umumiy ўkuvchilar soniga bўlgan nisbati (fotizda) sinf (йоналиш, taъlim muassasasi)ning taъlim sifati kўrsatkichi; «aъlo», «яхи» va «қониқарли» баҳolangan ўkuvchilar soninining umumiy ўkuvchilar soniga bўlgan nisbati (fotizda), esa taъlim tajergarligi daражаси (ўtказish) kўrsatkichi deb kabul қiliлади.

5. Maъlumotlarning taxli-

li

19. Vilojatlar taъlim muassasalaridan olinigan maъlumotlar (javoblar vaarakalari) Davlat test marказi optik skaner kuriłmasi ёrdamida ўkiladi va natijalari Bўlimda taҳhil қiliлади.

20. Ёzma iшlar, taъlim muassasalaridan jalb etilgan eks-

perter-ўkituvchilarini tomonidan Bўlim hodimi kuzatuvni ostida, jildi olinigan ҳolda Davlat test marказida tekshiriladi va natijalari taҳhil қiliлади.

Ёzma iшlar baҳolash meъzon-

lari aсосан fanlar bўyicha alo-

xiда tekshiriladi, baҳolanaadi va

ularning oixrigi varafiga takrisi ёziladi. Ёzma iш natijalari kaijdnomaga kuchiрилади.

Ёzma iшlar va ularning jildi

lari Bўlim hodimi tomonidan

birlashiriladi, қайдnomaga ўkuvchilar familiyasini va javob-

lar vaarakalari nomenlari kaijdnomasi kaijdnomada.

21. Bўlimda soциологик súrov-

lar natijalari va taъlim muassasalaridan olinigan umumiy maъlumotlar aсосida taъlim sifati

taъsiiga etuvchi omillar ўrganiladi.

22. Maъlumotlarning taxli-

li aсосida respublika umumiy ўrta

maҳsus, kasb-hunaр taъlim muassasalarida bitiruvchilar-

ning umumtaъlim fannlari bўyicha

taъlim tajergarligi daражаси

va sifati tajergarligi daражаси

va s

O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'lifi vazirligi tomonidan ta'lif o'zbek tilida olib boriladigan umumiyy o'rta ta'lif maktablari uchun 2004-2005 o'quv yilida qo'llashga tavsiya etilgan darslik va o'quv qo'llanmalar ro'yxati

1-sinf			5	Ingliz tili	U.Li	2004	16	Kimyo	M.Nishonov va b	2001,2002, 2003	
t/r	Darslik va o'quv qo'llanmalar nomi	Muallifi	Nashr yili	6	Olmon tili	N.Suxanova va b.	2002,2003, 2004	17	Odam va uning salomatligi	B.Aminov va b.	2003
1	Alifbe	R.Safarova va b.	2004	7	Fransuz tili	Z.Abdushukurova va b.	2002,2003, 2004		Odam va uning salomatligi (sinov)	O.Mavlonov va b.	2004
2	Yozuv daftari	R.Safarova	2004	8	Tarix	A.Sa'dullayev va b.	2004	18	Odam va uning salomatligi (sinov)	B.Aminov va b.	2004
3	Ona tili	T.G'afforova va b.	2003	9	O'zbekiston tarixi	A.Sa'dullayev va b.	2002	19	Geografiya	P.Musayev va b.	2003, 2004
4	O'qish kitobi	T.G'afforova va b.	2003	10	Jahon tarixi	A.Kabirov	2002	20	Geografiya (sinov)	A.Soliyev va b.	2004
5	Matematika	M.Ahmedov va b.	2003	11	Matematika	J.Ikromov va b.	1999,2000, 2001,2002, 2003	21	O'zbekiston iqtisodiy va ijtimoiy geografik atlasi	Mualliflar guruhi	2002
6	Matematika daftari	M.Ahmedov va b.	2004	12	Fizika	N.Turdiyev	2003, 2004	22	O'zbekiston geografik atlasi	Mualliflar guruhi	1999
7	Atrofimizdag'i olam	A.Grigoryans va b.	2002-2004	13	Fizika (sinov)	D.Shodihev va b.	2004	23	Milliy istiqbol g'oyasi va ma'naviyat asoslari	M.Qarshiboyev va b.	2001,2002, 2003, 2004
8	Odobnoma	O.Hasanboeva va b.	2002	14	Fizikadan mas.to'pli	A.Yusupov va b.	2004	24	Chizmachilik	A.Umronxo'jayev	2002,2003
9	Musiqa	X.Nurmatov va b.	1998,1999, 2000,2002, 2004	15	Botanika	H.Pratov va b.	2003, 2004	25	Jismoniy tarbiya (sinov)	T.Usmoxo'jayev va b.	2004
10	Tasviriy san'at	R.Hasanov	2001-2004	16	Materiklar va okeanlar tabiiy geografiyasini	A.Soatoval b.	2004				
11	Jismoniy tarbiya	K.Mahkamjonov va b.	2003	17	Materiklar va okeanlar tabiiy geografiyasini	A.Abulqosimov va b.	2003				
12	Konstitutsiya alifbosi	O.Karimova va b.	2001, 2002	18	Materiklar va okeanlar tabiiy geografiyasini	X.Vahobov va b.	2004				
2-sinf			19	Materiklar va okeanlar geografik atlasi	Mualliflar guruhi	2002					
1	Ona tili	G'.Qosimova va b.	2003, 2004	20	Vatan tuyg'usi	X.Sultonov va b.	2002,2003, 2004				
2	O'qish kitobi	Q.Abdullahayeva va b.	2003, 2004	21	Musiqa	S.Begmatov va b.	2001,2002, 2003,2004				
3	Рус тили	P.Tolipova va b.	2003, 2004	22	Jismoniy tarbiya (sinov)	T.Usmoxo'jayev va b.	2003				
4	Matematika	N.Bikbayeva va b.	2003, 2004	23	Konstitutsiya olamiga sayohat	V.Kostetskiy	2002,2003, 2004				
5	Atrofimizdag'i olam	A.Grigoryans va b.	2003, 2004								
6	Odobnoma	Yo.Abdullahayeva va b.	2001,2002, 2003,2004								
7	Musiqa	X.Nurmatov	2001,2002, 2003,2004								
8	Jismoniy tarbiya (sinov)	K.Mahkamjonov va b.	2003								
9	Konstitutsiya alifbosi	O.Karimova va b.	2001,2002, 2003,2004								
3-sinf											
1	Ona tili	S.Fuzailov va b.	2003, 2004								
2	O'qish kitobi	M.Umarova	2003, 2004								
5	Рус тили	P.Tolipova va b.	2003, 2004								
3	Matematika	N.Bikbayeva va b.	2003, 2004								
4	Tabiatshunoslik	A.Grigoryans va b.	2003, 2004								
6	Odobnoma	O.Hasanboeva va b.	2001,2002, 2003,2004								
7	Musiqa	X.Nurmatov va b.	2001,2002, 2003,2004								
8	Jismoniy tarbiya (sinov)	K.Maxkamjonov va b.	2003								
9	Konstitutsiya alifbosi	O.Karimova va b.	2001,2002, 2003,2004								
4-sinf											
1	Ona tili	R.Ikromova va b	2003								
2	O'qish kitobi	A.Shojalilov va b.	2003								
3	Рус тили	P.Tolipova va b.	2003								
4	Matematika	M.Ahmedov va b.	2003								
5	Matematika (muqobil)	N.Bikbayeva va b.	2003, 2004								
6	Tabiatshunoslik	A.Grigoryans va b.	2003								
7	Tabiatshunoslik geografik atlasi	Mualliflar guruhi	2002								
8	Odobnoma	O.Hasanboeva va b.	2001,2002, 2003,2004								
9	Musiqa	O.Ibrohimov va b.	2003								
10	Jismoniy tarbiya (sinov)	K.Mahkamjonov va b.	2003								
11	Konstitutsiya alifbosi	O.Karimova va b.	2001,2002, 2003,2004								
5-sinf											
1	Ona tili	N.Mahmudov va b.	2004								
2	Ona tili (muqobil-sinov)	H.Ne'matov va b.	2004								
3	Adabiyot	N.Karimov va b.	2003								
4	Adabiyot-majmua	N.Karimov va b.	2004								
5	Adabiyot	B.Qosimov va b.	2004								
6	Adabiyot-majmua	B.Qosimov va b.	2004								
7	Arab tili	M.Al-Buxoriy	2003								
8	Рус тили	P.Tolipova va b.	2003								
9	Ingliz tili	L.Jo'rayev va b.	2004								
10	Ingliz tili	N.Sarikova va b.	2004								
11	Olmon tili	Z.Shayxutdinova va b.	2004								
12	Fransuz tili	A.Nosirov va b.	2004								
13	Tarix	G'.Usmonov va b.	2004								
14	Vatan tarixidan hikoyalar	B.Ahmedov va b.	2002								
15	Matematika	M.Mirzaahmedov va b.	2003								
16	Matematikadan mas.to'plami	A.Rahimqoriyev va b.	2004								
17	Botanika	H.Pratov va b.	2003								
18	Tabiiy geografiya boshlanich kursi	P.G'ulomov va b.	2003								
19	«Tabiiy geografiya» atlasi	Mualliflar guruhi	2002								
20	Vatan tuyg'usi	X.Sultonov va b.	2003								
21	Musiqa	A.Mansurov va b.	2002,2003, 2004								
22	Jismoniy tarbiya (sinov)	T.Usmoxo'jayev va b.	2003								
23	Konstitutsiya olamiga sayohat	V.Kostetskiy	2002,2003, 2004								
6-sinf											
1	Ona tili	H.Ne'matov va b.	2000,2001, 2002,2003, 2004								
2	Adabiyot	Q.Yo'ldoshev va b.	1999,2000, 2001,2002, 2003,2004								
3	Рус тили	P.Tolipova va b.	1999,2000, 2001,2002, 2003,2004								
4	Ingliz tili	L.Jo'rayev va b.	2001,2002, 2003,2004								
5	Geometriya	N.G'aybullaev va b.	2001,2002, 2003,2004								
6	Botanika	H.Pratov va b.	2003								
7	Fransuz tili	Z.Abdushukurova va b.	2003, 2004								
8	O'zbekiston tarixi	N.Norqulov va b.	2001,2002, 2003, 2004								

(Давоми. Боши газетанинг ўтган сонларида.)

САИДАНИНГ АЙТМОҚЧИ БҮЛГАН ГАПИ

Хайрият, машиналар тўхтами ёнида кичик-кичик дўйонлар қаторлашиб кетган эди. Уларга бирин-кетин кириб, биридан сурат ёпиштириладиган қалин альбом харид қилдим, бошқасидан кўзимга иссиқ кўринган бир бинада шаранг қийиқни олдим. Нохос "ТИР"га кўзим тушиб қолиб: "Битта ўқ отаман. "10"га текса — Саида ҳали шу ерда", деб ўйладим. Ўқим "9" билан "10"нинг чизигига тегди.

Таваккал қилиб йўлни кесиб ўта бошладим-у, не кўз билан кўрайки, таниш кончи ҳайкалининг қошида Ҳалима опа... Сайданинг онаси турбиди. Энди орқага қайта олмас эдим. Юким ҳам кўпайибгина қолганди. Хиёбонга чиққанимда, у киши ҳам мени кўрдилар. На чора... Секин бориб, салом бердим.

— Э, Шукуржон... Воалайкум, — дедилар. — Мундай бозорлик қилиб обсиз?

дан кечирганча унга секин кўл узатдим.

У ҳам секингина ўша совук-озғин бармоқларини берди-да:

— Ҳа, мунақа юрибсиз? — деди қизгин жилмайиб.

— Шу, ўзим... Янги йил билан табриклаб кўяй, деб эдим. Бугун... Йўқ, эртага қишлоққа кетаман. Янги йилни ўша ёқда ўтказмоқчиман... А, сиз-чи?

У одатдагича елкасини учирив:

— Пасмотрим, — деди. — Уйда кутсак керак. Марғилоңдан қариндошлар келишаркан... — Шундай деб менга тикилиб қолди-ю, юзи-даги табассум фойиб бўлди.

— Ҳа, нима бўлди? — деб сўрадим.

У оёқ остига тикилиб қолди. Мен яна сўрадим. Ниҳоят, зина-поя томонга чимирилиб қараб:

— Совчилар, — деди. Кейин овоzi кескин тус олди. — Келишаркан-де...

— Сизга?

— Бўлмаса кимга? — У мен билан уришмоқчидек бўлиб кетди. — Оламгами, Насибагами?

— Кечирасиз, Саида... Бу, ку-

бўлди: демак, уни матоҳ эмас, китоб кўпроқ қизиқтиаркан...

Ҳа-ҳа, у илгариям ёзиш-чишишинга қизиқарди...

Ниҳоят, бирор елкамдан итариб юборгандай олға интилиб, зинадан тушиб кетдим.

САЛОМ, БОЙСУН!

"О, Севгимга макон бўлган... йўйўк — "Севги" нелигини қалбимга соглан, балки уни қалбда уйғотган Бойсуним, бағрингга бормоқдаман! Бинафашаранг тоғлар, Зумрад яшайдиган арчазорлар, ҳадемай учрашами! Ёғизоёқ сўқмоғ-у корасовуқ камарлар. Атрофлардан гургур учар какликлар-у само оғушида кезиб юргич лочинлар! Покиза ҳаво-ю оқ шовва-шаршаралар, арар тераклар..."

Ушбу манзаравор ўйларни хаёлдан ўтказар эканман, орқада... орқада бир ярим кун қолиб кетган ва уни эслагим келмас, баҳайбат юкортар машинанинг иссиқиана кабинасида уйку элитиб-элитмай кетиб борар эдим. Ниҳоят, чекким келди-ю, атай қўзғалиб қўйиб, шоғёрдан руҳсат сўрадим. Унинг кўзи

босган тепаликлар ва Чинсойнинг қирғоқлари ҳавоий товланиб элас-элас кўринарди.

— Ҳаво очилиб кетадиган бўлди. Йўлингизни берсин, ака, — дедим.

— Ҳе, укабой, бир қозоқ бир ўзбакка айтган экан: "Шул овқатингди бисмилла десам-да жерман, демасам-да жерман". Тош жовсам пешинга қолмай етиб оламан Шўрчига.

— Мен бу одамнинг кеча Дехқонбод мөхмонахасидаги... илк муоммаласини эслаб қулдим.

— Кеча менинг номеримга кирмаганингизда, ухломай чиқардим, ака. Раҳмат чопон учун ҳам...

— Э, укаб, сочти ўстириб журасизлар. Чопон ҳам керак. Пальто унинг ўрнини босолмайди.

— Шошманг, ака! Унга қаранг!

— Чапроқдаги ялт-юлт этаётган баҳайбат ар-ар теракларга ишора қилдим. Улар устида сон-саноқсиз қора қаргалар алланишар, худдики пастда бирон мол ўлиб ётгандек эди. — Шу тераклар остида жуда эски бир мозорча борда. Шириннинг қабри дейишади.

— Бибиширинни денг? — деди Жовлибой ака. — Ҳе, бу жайлар

Шукур ХОЛМИРЗАЕВ

гили, ўзи ҳам табиат ҳақида кичик-кичик лавҳалар ёза бошлаган Исматжон /Норбоев/арнинг дарвозасини босиб ўтиб кетолмадим. У сал ҳазил, сал бўрттирмалар билан барибир рост сўзлар эди. Колаверса, уни соғиниб қолганимни туйкусдан қаттиқ ҳис қилдим: илло, бутун тоф-у тошларга саёҳат-у овга чиқишиларимнинг жонли гувоҳи — ажаб ҳамроҳим эди у.

Дарвозасини елкам билан итара бошлаб, қичқирдим:

— Ислам-ат! Ҳў, бурунбой!

Бурунбой бултур уйланган, шу боис университетнинг журналистика факультетига сиртдан кирган эди.

У маҳаллий сариқ бекасам чонда пилдираб чиқиб келди-ю:

— Э, э, буюгим кептилар-ку! — дея кўлимдан каттагина картон чамадонимни олиб қўйиб, кучоклай кетди. Бетларимни хўл қилиб ўпти. Кейин атрофга қараниб: — Бир ўзингизма? — деди. — Бизлар кеча кутгандик сизни...

— Кеча Дехқонбодда эдим, —

БУ КИШИМ — УСТОЗ, МЕН — ШОГИРА

— Шу, қишлоққа кетмоқчиман, — дедим. — Имтиҳонлар тугади...

— Китобим эсимига тушиб кетди-ю,

ундан бирини Сайдага ҳам беришни мўлжалладим.

— Сайданинг ҳам имтиҳонлари тугаяпти. Янги йил кечаси учун ўртоқларига ёрдам бермоқчи эди. Суриштирсан, ҳалиям шўтта экан. Чиқиб қолар, деб турибман. Янги йилни Бойсунда кутар экансиз-да?

— Ҳа, — деб юбордим беихтиёр. — Шунинг учун устозим билан хайрлашай деб бу ерга келаётгандим... Эртаёа эрталаб жўнайди-да "Тошкент-Душанбе" поездни...

— Юкингиз кўп экан. Манга ташаб чиқовуринг, — деди. — Агар манга ишонсангиз.

— Вай-вай, опажон.

Кўлтиғимдаги ўроғлик макентошу қоғоз халтани ҳайкал пойига кўяр эканман, опага билдиришликка ҳаракат қилиб альбом билан бир парча қоғозга ўралган рўмолчани олиб олдим. Лекин Ҳалима опа, барибир, кўрди.

Тезлаб-ғизиллаб иккинчи қаватга кўтарилидим. Залдан босиқ ғовур ва ёлғиз гитаранинг тингиллаши эшишиларди. Фижиниб юриб эшикка етганимда, бахтимдан бўлиб Сайданинг лўймаса юзли ўйғур дугонаси чиқиб қолди.

— Салом, Саида шу ердами?

— Шўтта, шўтта. — У ортиқча гап қилмай, залга қайтиб кирди. Мен бурчакка бориб турдим. Бир замон...

... У ёқ-бу ёқка қараниб, ўзлари чиқди. Юзида қувноқ табассум, аммо энгидаги кийимларию малла жемперининг енглари шимариғлилек эканидан юмуш қилиб чиқаётгани кўриниб турарди. Мени кўриб, енгларини сийпаб туширганча олдимга келди. Тепадаги чироқлар шуласида унинг тўзғигина турган кўнғироқ соchlарида ҳам, энгидага ҳам зар кукуни ялтираётганини кўриб: "Буям қор-да..." деб кўнглим-

тилмаган гап-да мен учун... Узр. Энди тушундим.

У бирдан хўрсанди.

— Шунака, жаноби Гамлет...

— Тушундим.

— Бўпти, тушунган бўлсангиз... Манинг ишим бор. Айтмоқчи, ман бу гапни анча илгари эшитивдим. Шуни сизга этмоқчи бўлувдим. Шу — бор гап. Хайр.

— Шошманг. Шошманг, ахир!

— Жиндак ишим қолди... Олам келиши керак. Байрам арафасида мааст-аласт кўп бўлади, деб кемоқчи эдилар...

— У киши пастда кутиб турибдилар.

— Уже?

— Ҳа. Саида, менинг сизга арзимас совғаларим бор эди. Йўқ демасангиз...

— Йўқ-йўқ. Керакмас.

— Хў денг, ахир. Бу — шунчаки альбом. Буниси — кийикча, Мана, чумчуманинг рангиди. Шу рангни яхши кўраман... Олинг! Узатдим. Саида альбомни олди-ю, рўмолчани қайтарди.

— Кўйинг. Об кўйинг.

— Ахир, сизга...

— Йўқ. Кейин...

— Ҳим, — яна нимадир дейишими керак эди... — А-а, во-ой, пастда копти. Ҳалиги "Оқ отли" чиқан экан. Китоби. Нашриётдан берришган эди. Пастда. Обчиқайн.

У жимб-ўланиб қолди-да:

— Майли, опамга бера қолинг, — деди. Сўнг юзимга қаролмагандай синиккина жилмайди-да, бирдан бурилиб кетди. Тобора тезлашиб, залга қайрилди.

Бакрайиб тураркман: "Китобга рози бўлди, — деб ўйладим. — Хатто онасига беришинга... Демак, улар ўйга боришигач, гаплашиши. Балки кулишади. Айтмоқчи, Ҳалима опа мени илгаритдан билди-ку...". Гунафашаранг рўмолчани қисиб-ғижимлаб пальтоим чўнгагига тиқарканман, назаримда, Саида "буни" писанд қилмагандай

йўлда-ю, бармоқлари орасида туваётган фильтрли сигаретини кўрсатиб қўйди.

— Рахмат. — Чекиши ўйкунни қочиради деганларидек, бир-икки тутун олмасимдан кўзим равшан тортиб кетди. Ёнинани хиёлгина тушириб, совуққина ҳавони ҳис қилароқ "Амир Темур дарвозаси"га ўрлаб бораётганимизни фахмладим.

— Бундан нарига ўтолмади хаёлим. Кўз ўнгимда тарихчи-археолог дўстим Менгзиё жамол кўрсатиб, у билан ўша шинам уччамида бетма-бет ўтирганимни "кўра бошладим": ўртада бўшаган "Баян ширин" шишиаси, бўлка-нон, тахсимида қовурилган балиқ бурдалари...

У ёқдан — тутун орасидан Менгзиёнинг тазиқли-босиқ овози келар эди: "Бухор хотун ҳақидаги биринчи маълумотни Наршахийдан топасиз. У пошшо Она-маъбуда дарражасида доно ва тадбиркор бўлган. Саҳар туриб ҳалқнинг арзидодини эшиитмоқ ана ўшандан қолган. Бомдод намозидан кейин... Аммо унинг тун-кечалари Бухоронинг қадим оташкадаларига бориб, Зардушт пайғамбар шарафига ёниб турадиган муқаддас олов қаршишида тиз чўкиб ўтирганига ҳам ишонамиз..."

Олов. Ўша оловмикан форда кўринган менга. Шифтлари тутундан қорайиб кетган фор-камарда...

Кейин фор оғзидан кираётган совуқни елкам ҳис этаркан... ёнайна тепасидан кириб-орқа сунчика урилиб қайтаётган муздек елпиндинг гарданимга тегаётганини сездим. Ва яна фикрим равшан тортиб, кўзларим борлиқни баралла кўра бошлади.

Кўштуғдан ҳам ўтиб кетибмиз. Сакратма довонидан Бойсунга энмоқдамиз. Қаршидан кўшларим керакдаймиди — билмайман: бу тўғрида жўли бир нимани ўйлаганим йўқ.

нинг тошини санағанмиз. Кўп шоғирлар эринчак бўлади. Нуқул тўғри жўлдан журсам дейди. Шўнинг учун Дарбанга кирмай Термиз орқали кетишиади Шўрчигаем.

— Сиз янги йўллар очишини яхши кўрасиз-да?

— Ҳа, энди... қизик-да. Ана кўрасиз, беш

ТУРКИЯДА ТЕМИР ЙЎЛ ҲАЛОКАТИ

Туркияning Анқара шаҳридан 60 км. узоқлиқда бўлган Ташвангил худудида темир йўл ҳалокати юз берди. Қарама-қарши йўналишларда ҳаракат қиласётган икки поезд бир йўлакка тушиб қолган. Натижада таҳминан 8 киши ҳаётдан кўз юмган ва 85 киши оғир тан жароҳатлари олган.

Тўқнашган вагонларнинг биринчи кучли шикастланган, қолгандари релсдан чиқиб қулаб тушган. Вокеа жойда кўплаб кутқарувчилар иш олиб бориши мөнда. Кутқарув хизматига жароҳатланган ва ҳалок бўлган инсонларни эзилди. Вагонлардан олиб чиқиш қийинчилик туғдирмоқда. Чунки поезд вагонларининг эшик ва ойналари нюхоятда яроқсиз ҳолга келиб қолган. Ўт ўчирувчиларнинг айтишича, ярадорлар сони янада кўпайиши мумкин. Худди шундай тўқнашув айни шу йўналишда ва ана шу ҳудудда жорий йилнинг 22 июлида содир бўлган эди. Бу тасодифми ёки қандайдир хуружми, — дейа вазияти полиция ходимлари ҳам баҳолай олишмаяпти. Ўшанда вокеа жойда 39 киши дунёдан кўз юмиб, 80 дан ортиқ киши турли даражадаги тан жароҳати олган эди.

ЯРИМ ТОННАЛИК ИНСОН ТАҚДИРИ

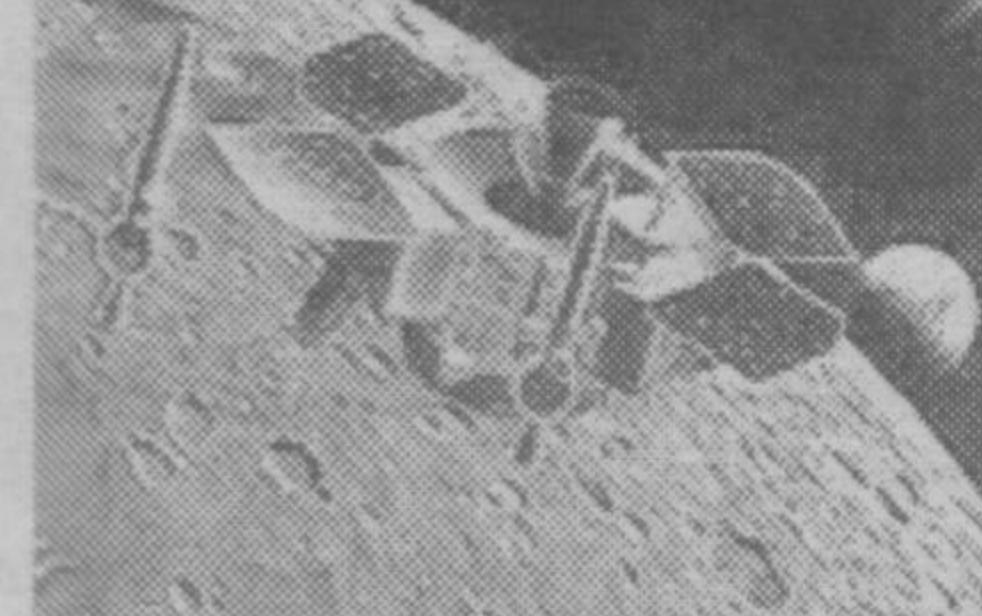
42 ёшли АҚШ фукароси Патрик Дьюэлл ўзи яшайдиган шаҳар шифохонаси га келтирилганда бўйи 180 см. вазни 482 кг.ни ташкил қиласди. Тез кунларда у 144 кг.га озди. Тибиёт ходимларининг айтишича уни яна 203 кг.гача оздириш имконияти бор. Патрик даволаётган шифокорнинг айтишича, агарда у тибиёт муассасасига мурожаат қиласидан, ал эканочон дунёдан кўз юмган бўлар эди.

Салкам ярим тонналик одам бир йилдан ошик вақт ўз ўрнидан турла олмаган. У бирорнинг ёрдаминосиз ҳаттохи, жойда ўнгарилима қолиб, кўплаб касалликларга дучор бўлган эди, деб айтади шифокор Фред Харрис. Патрик Дьюэллни ортиш учун маҳсус юк машинаси ёлланди. Касалхонага олиб келингач икки катта ётқ бирлаштирилиб, жой ажратилди. Уни даволаш ўртача бир миллион долларга тушиб ҳисоб-китоб қилинган. Аммо ҳамма ҳаражатларни тибиёт муассасаси кўтрагидан бўлди.

Бундан олдинги Гиннес рекордлар китобига кирган энг оғир одам АҚШлик Жон Миног бўйи, унинг оғирлиги 629 кг. дейа кайд этилган. Аммо у 1983 йилда оламдан ўтиб кетган. Бу ҳақда «Зе Санди Морнинг Хералд» газетаси хабар берди.

ЯПОНИЯ ОЙНИ ТЕКШИРМОҚЧИ

Япониянинг ойга учиш миллий дастури хозирча 2005 йилга қадар қолдирилди. «ИТАР-ТАСС» хабар беришича, Японияда ишлаб чиқарилган ернинг сунъий йўлдошининг алқа системасида бальзи носозликлар қайд этилган. 1999 йилда бошланган ушбу дастур кўплаб муаммоларга учрамоқда. Биринчи бор озиқлантирувчи батареяди носозлик юз берган.

Сўнг кичикдвигател текшируvлардан тўла ўтмолмаган. Япония фазони ўрганиш миллий бошқармаси M-5 ракетаси ёрдамида «Лунар-А» фазо аппаратини тезроқ учирish ниятида. Унинг ўртача баҳоси 135 миллион АҚШ долларини ташкил мөнда. Бир неча оғир ракеталарни кайта-кайта мувоффакиятсиз учиргач, Япония фазони ўрганиш миллий бошқармаси кўплаб миллиард доллар зарар кўрди. Шундан сўнг, бошқарма кичик ҳажмдаги спутниклар яратиб учирisha қарор килди.

Интернет манбалари асосида Сарвар ФАЙЗУЛЛАЕВ тайёрлади.

ИККИ МИЛЛИАРД ЙИЛГА БАШОРАТ

КОСПАР — космик тадқиқотлар бўйича ҳалқаро кўмитанинг Парижда бўлиб ўтган 35-сессиясида коинотни ўрганишнинг долзарб масалалари мухкама қилинди.

Бу йилги ассамблея илмий шов-шувга бой бўлди. Нобель мукофотининг икки нафар совриндори — нидерландиялик Пол Крутцен ва америкалик Рикардо Жоканининг йиғилишдаги иштироки сессия ишининг нуфузини янада ошириди.

Мажлисда кўриниши ойга ўхшаб кетадиган Меркурий сайёраси ҳақида қизғин баҳс юритилди. Олимлар учун сирли бўлиб

қолаётган мазкур сайёранинг орт томонини шу пайтагача суратга олишга эришилганича йўқ. Меркурий ёр гурухидаги Қуёшга яқин бўлган энг кичик сайёра ҳисобланади. Шунинг учун ҳам Қуёш уни Ерга нисбатан етти баробар кўпроқ иситади ва сайёранинг Қуёш нурлари тушадиган худудларида доимо жазира-ма мухит ҳукмрон.

Йиғилиш давомида энг қизиқарли янгиликлардан

Максимо Киспи Гутьеррес 62 ёшда, 8 нафар фарзанди бир ўзи тарбияламодда. Перунинг Качас қишлоқасида яшайди. Унинг унча катта бўлмаган ери, бир канча чорваси бор. Максимо ўз ўғил-қизларининг ҳаммасининг билимли бўлишини хоҳларди.

«Менга кўпчилик нима учун болаларнингнинг, айниқса, қизларнингнинг ўқишини хоҳлайсан. Кичик ўғилларинг мактабга борсин, катталари эса сенга далада ишлашга ёрдам берсин. Ахир анча қарип колдинг-ку» деб айтишиди, — дейди Гутьеррес.

1999 йилнинг октябрида Перу таълим вазирлиги, ЮСАИД ва ЮНИСЕФ билан биргаликда бошланган «Пункууната ки-

ошириш учун ўз ҳиссасини қўшиши керак.

Хар бир лойиҳа иштирокчisinинг ўзи бор. Уларнинг барчasi Kochas қишлоғи болаларининг мувоффакиятли мактабга қатнашларига ёрдам бериши лозим. Бу лойиҳа факат қиз болаларга таълим олиш ҳукуқини бермайди. Лойиҳа дастурига қишлоқ ва оиласда яшаш шароитини яхшилаш, ўғил ва қиз болаларнинг дарс қолдирмасликларига эришиш, уларнинг билим олишга бўлган интилишларини аниқлаш каби вазифалар киради.

Лойиҳага ота-оналар билан болалар тарбияси борасида ҳам дарслар олиб бориш киритилган. Қиз болаларни таъ-

бирини англиялик астроном Крис Клейтон иштирокчиларга ҳавола қилди. У суперкомпьютер ёрдамида Қуёш тизимида сайёralарнинг сўнгги икки минг йил давомидаги ҳаракат йўналишини ҳисоблаб чиқишига мувоффақ бўлди.

Клейтон эрамизнинг иккинчи йили ёзида Юпитер ва Венера сайёralари бирбирига жуда ҳам яқинлашиб, самода яхлит бир ёрқин юлдуз сифатида намоён бўлганини аниқлади. Уни қадимда «Вифлеем юлдузи» деб аташган. Бундай астрономик ҳодиса жуда кам учрайди, бирор

Ҳаммадан болалар ҳукуқини ҳимоя қилиш ва уни амалга ошириш талаб қилинади.

Кам таъминланган оиласадаги ота-оналар ўз фарзандларини, гарчи мактабга бориши имкониятлари бўлса-да, доимо ўйдаги юмушлардан ва пул ишлаб тошишдан озод қилмайдилар. Мактабда ўқиш ва уни тугатиш учун керак бўладиган пул уларда доимо бўлмайди ҳам. Шунинг учун ҳам бу пайтда давлат ўз вазифасини бажариши керак, яни болаларнинг билим олиши учун ёрдам бериши лозим.

Ўз навбатида мактаб ўқитувчиси ва директор ҳам ўз ишини сидқидилдан адо этиши, улар таълим даражасини кўтари-

ТАЪЛИМ: ҲУҚУҚ ЭГАЛАРИ ВА УНГА МАСЪУЛЛАРНИНГ ЖАВОБГАРЛИГИ

частла» («Қизлар учун очик эшиклар») лойиҳаси туфайли Гутьерреснинг орзулари амалга оша бошлади.

Бу лойиҳа умумдунёда, учинчи минг йилликда ривожланаётган худудлар доирасида — «Таълим ҳамма учун» деб номланган умумий таълимни маҳаллий худудларда таъминлаш учун жамоа билан биргаликда амалга оширилади.

Қишлоқда лойиҳани амалга ошириш ишлари бошланди. Гутьеррес ўзи каби болалари ҳам саводсиз бўлиб қолишини истамасди.

Гутьерреснинг катта ўғли Максимо 16 ёшда. У уй ҳайвонларига қарайди. Колган уч нафар ўғли ҳам отасига ёрдамлашади. Уч катта қиз уй ишлари билан машғул бўлишади, овқат тайёрлашади, кичик Лизага қаравади.

«Ташкилотчilar қишлоқ ахолисига қиз болаларнинг мактабга бориши жуда муҳимлигини, уларни фақат уй юмушлари билан банд қилиш адолатсизлик эканлигини тушуниришиди, — дейди Гутьеррес. — Менинг барча фарзандим мактабда ўқийди. Ташкилотчilar болаларнинг мактабга бориши учун унинг ёши муҳим аҳамиятга эга эмас, деб айтишиди».

Ушбу лойиҳа ҳақиқий маънода болалар ҳукукини таъминлаш учун ишлайди. Ҳукуқ ҳегалари — болалар ва мана шу ҳукуқка амал қиласидан — ота-оналар, маҳаллий жамоалар, миллий ва маҳаллий ҳокимликлар, ҳалқаро ташкилотлардир. Барча қатнашчилар уни амалга

лимга жалб қилиш учун тарғибот ҳамда болаларни бошланғич мактабга тортиш, таълим сифатини ошириш борасида ҳам иштирокчилар иш олиб бордилар.

Энг муҳим омил эса жамоанинг иштироки. Махаллий жамоатчилар кўмиталяри — таълим, болалар боғчалари, ўсмирлар иши, саводсизлик тугатиш. Лойиҳада кўзда тутилган ишлар қай даражада амалга оширилаётганлиги назорат қилиб турилади ва болаларнинг мактабга боришини қамраб олади.

Ўсмирлар, аёллар, бува ва бувилар анъаналарни сақлаш учун ҳаракат қилишади. Улар болаларга турли миллӣ байрамларни ўтказиши, фольклорни, кечува ва испан тилидаги рецепслар асосида ошпазлик сир-асрорларини ўргатишиди. Шунингдек, бу каби ахборотларни кўшини қишлоқ ахолиси билан алмашади.

Ҳеч бир инсон ва ҳеч бир ҳокимият якка ҳолда барча болаларнинг сифатли бошланғич таълим олишларини таъминлай олмайди. Бу йўлдаги тўсиқларни бартараф қилиш, болаларнинг билим олиши ва мунтазам мактабга қатнашларига эришиш, мактабни мувоффакиятли битиришларини таъминлаш, шунингдек, тенгизлик тугатиш, барча санаб ўтилган омиллардаги тўсиқларни кенг кўлмада бартараф этиш муҳим масала.

Бироқ тўсиқлар олинган, тенгизлик бартараф этилгани билан таълим олиш хукуқига ҳамма эгалик қиласди — болалар, ўсмирлар ва ёшлар. Лекин бу ҳукуқдан барчанинг фойдаланишига эришиш — жавобгарликни хис қиласидан ота-оналар, маҳалла-кўй, ўқитувчи ва мактаб директори, миллий ва маҳаллий ҳокимиятнинг керакли даражада ишлани билан белгиланди.

Ҳар куни эрта билан Гутьеррес ва унинг тўнгич фарзандлари кўёшдан аввал уйғонишиди. Чунки улар бир кунга етадиган егулик тайёрлаб кўйишилари керак. Сўнгра саккиз нафар фарзанднинг барчаси мактабга, Гутьеррес эса ишга отланади. Ҳозир унга анча қийин — ҳам ўзи учун, ҳам фарзандлари учун ишлаши керак. Бироқ вақти келиб унинг оиласи саводхонлиги, билимдонлиги саккиз баробар «кўтарилади».

БМТнинг «Дунё болаларининг аҳволи, 2004» ҳисоботи асосида Шарифа МАДРАХИМОВА тайёрлади.

ТУРСУНПҮЛАТ БИЛАН САМИМИЙ СУХБАТ

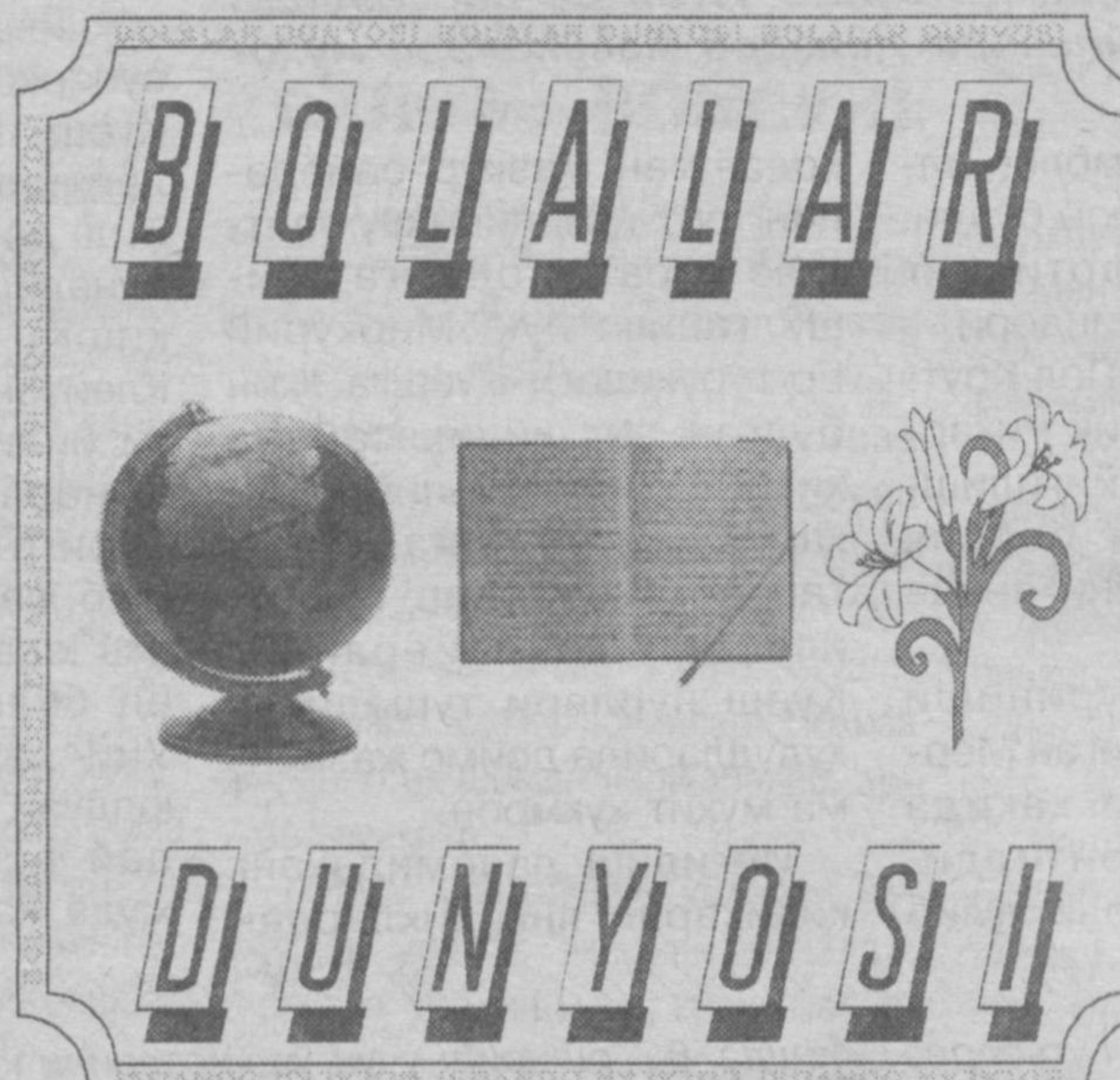
Болалар билан гаплашиш кизик, Ўзингиз хохламаган ёки билмаган ҳолда беихтиёр болага айланасиз. Улар тушунадиган содда гапларни гапирасиз. Улар ҳам ҳамма нарсаны қандай бўлса шундайлигича оддий ифода этади. Бундан яна ҳам завқласиз. Ичичингиздан уларга ҳавасинигиз келади. Агар уларнинг ана шу содда оламига чукурроқ назар солсангиз, унинг катталарга арзимаган бўлиб кўринган, аммо кенг мазмунга эга фалсафаси, яшаш, борлик, тириклик ҳакида, инсонийлик сифатлари ҳакидаги тасаввурларида теран маъно кўрасиз. Уларнинг ҳам гарчанд бизнинг назаримизда бегубор бўлиб кўринган оламида ўз ташвишлари, интилишлари, ҳатти-ҳаракатлари, конун-қоидалари бор. Ва энг муҳими, уларнинг олами тиниқ ва мазмунли, тоза ва ҳақиқий. Шу боисиз катталарнинг оламидан кўра уларнинг оламида яшаш осон. Чунки улар дунёни қандай бўлса шундайлигича кўради.

Турсунпўлат — тоглиқ бола. У Самарқанд вилояти Кўшработ туманинг тоглар орасида жойлашган, бор-йўғи олтмиш ҳўжалиқдан иборат Сортовул қишлоғига яшайди. Түғилгандан шу тоглар, кир-адирларни кўрган, атак-чечаги кўй-кўзилар ортидан юриб чиққани учун қишлоғига меҳри бўлакча. Уни жуда яхши кўради. Бутун олами Сортовулда кўради, дунёдаги барча одамларни Сортовулнинг одамларидай тасаввур килади.

Турсунпўлат Эгамов Кўшработ туманинг 71-умумтаълим мактабининг тўрттинчи синфини тутади. Мактаби қишлоғидан анча олис. Тўрт кир оша боришади. Ҳар куни эрталаб дарсга бориш учун тонг қоронгусидан йўлга тушади. Дарсдан кейин кутубхонага кириб Абдулла Ориповнинг китобини олади. Мактабдан кайтгач кўй-кўзилари, мол-холларини по-дага кўшгандаги тошнинг устига ўтириб шеър ўқиди. Тогларга ўқиб беради уни, сойларга баралла айтади, гул-чечаклар хикоя килади.

Кечкурун эса ўзи ҳам қоғоз қоралашга тушади. Гоҳо шам, гоҳо пилта чироклар ёрғида қалам «қўтилратади». Онасининг «бўлди бас, ёзверма» деганларига «Эна, шошманг дилимдагини ёзби олай, ахир» дейди. Кейин эса ёзганини онасига ўқиб беради. Аввалига онаси шу сатрларни ўғли ёзганига ишонгиси келмайди. Кейин эса кўз ўнгидаги унинг алламаҳалягча қоғоз қоралаганини ўйлаб тан беради.

Онаси уй юмушларидан вақт топиб мактабка боради. Ўқитувчиси билан гаплашиб, Турсунпўлатнинг шеъриятга орзумандлигини айтади. Буни аллақаочон сезиб юрган устози унга мактабдаги тадбирларда шеър ўқитади. Туман газетасига машқларини жўнатади. Шеърлари матбуот юзини кўради. Кейин эса мўъжазигина рисола тарзида босилади. Кечаги-

на тоғу тошларга, кўй-кўзиларга шеър ўқиган бола ҳаш-паш дегунча тенгдошлари орасида машхур бўлиб кетади. 2003 йилда «Нафосат» ёш қаламкашлар Республика анжуманида иштирок этади.

Яқинда у онаси билан таҳририята келди. Газетага машҳаридан бермокчи экан. Биз у билан тез тил топишиб кетдик.

— Компьютерда ўйинлар борми? — деб сўради у мендан хонадаги компютерга кўз ташлаб.

— Ҳа, — деб жавоб бердим. — Компьютерда ўйин ўйнашни яхши кўрассанми?

— Йўқ, мен бор-йўғи бир-икки марта ўйнаганман. Нашриётдаги Лобар опам руҳsat бергандилар. Бизнинг қишлоқда компьютер йўқ. Мактабда ҳам, — дейди у. — ўзи чирок яқинда келди. Телевизорни бир йилдан бери кўраяпмиз.

— Илгари-чи?

— Илгари йўқ эди. Қишлоғимизга чирок ўтказишганида бизнинг уйга сим билан устун етмай қолганди. Ўтган иили Республика «Ёш қаламкашлар» танловида биринчи ўринни

олганимда Самарқанд телевидениеси суратга туширгани келди. Шундан кейин ҳамкишлеклар ҳашар қилиб бизга чирок тортиб беришиди.

— Телевизор борми? — қизиқиб сўрайман мен.

Энди сұхбатга Турсунпўлатнинг онаси қўшилади:

— Шу пайтгача рўзгорниң камидан ортириб ололмагандик. Ўтган иили ўғлим биринчи ўринни олганига туманимиз прокурори телевизор совға қилди.

— Нимага қизиқасан, — деб сўрайман яна.

— Ҳамма нарсага, — дейди у.

— Қайси шоирни кўпроқ яхши кўрасан?

— Абдулла Орипов, Эркин Воҳидов, Мухаммад Юсуфни.

— Яна-чи?

— Бошқаларни билмайман, — дейди у яширмай.

— Катта бўлсанг, ким бўласан? — саволга тутаман яна.

— Аввал ўқиҷи, катта бўлайчи — дейди у.

— Шоир бўлсанг шаҳарда яшайсан-да. Бу ҳақда шеърларингда ҳам ёзибсанку?

— Шаҳарда яшайман, демаганман. Узоқларга кетаман, деганман, — дейди у галимни тўғрилаб. — Ахир ўқиш кераку? Нафис санъат лицейига кирай-чи. Ёкса ўқийман, ёқмаса қочиб кетаман.

— Нера?

— ...

— Нима ҳақида ёзгинг келади. Ҳикояларинг ҳам борми?

— Ҳа бор, — дейди у. — Ҳамма нарса ҳақида ёзвераман. Бошимга сўзлар шундай келади, ёзвераман, ёзвераман, ҳеч тугай демайди. Қишлоғимиз ҳақида, одамлар, олам, ота-онам, Ватан, ўртоқларим, дўстлик, севги, тарихий жойлар ҳақида ёзман.

— Нима деб ўйлайсан, ҳозирги ёзган шеърларинг яхшими ёки аввалгиларими?

— Ҳозиргилари. Илгари бўғинлашни яхши билмасдим.

Энди яхши фарқлайман.

— Бўлмаса шеър эштайлик-чи, — дейди ҳамхонам.

У эса шеър ўшигла тушади. Содда, самимий шеърлар бахшиёна, халқона руҳда. У шеър ўқиганда ўзининг жонажон қишлоғи Сортовул, Кўшработнинг табиати, меҳнатсевар, самимий одамларининг сувратини оддий, содда, самимий сўзларда ифода этади. Ўзига хос тарзда тасаввур пайдо қилали. Кўйида унинг айрим шеърларини эътиборингизга ҳавола килаяпмиз.

Назира КУРБОН кизи,
«Ma'rifat» мухбири

УХЛАМАГИН СОЯ ЕРДА ЁНБОШЛАБ

Темур бобом:

— Болажоним, ҳеч нимадан кўркмагин, Ҳақдан кўрккин, уни дилга солиб юр.

Ухламагин соя ерда ёнбошлаб, Гапларингни билиб гапир, энди тур.

Мен:

— Бобожоним, аскардирман, шайман мен, Жангга кирсак ёвлар биздан қочади. Бобонг билан ўша жангга боргин деб, Бибихоним совут, қалқон бичади.

Темур бобом:

— Тириклигим момонгларга айт, болам, Йигламасин, айтгина унга тур, болам. Ёвни енгиш осонмас-да биласан, Пешонада ёзуғимиз шу, болам.

Мен:

— Шу сўзларни сўзлади-да, кетди сўнг, Бобожоним, қаердасиз билмайман. Сизни топиб, сўзларингиз эшитсан, Руҳингизни чорлаб шеърлар ёзаман.

Ўчган юлдуз нега энди кўринмас, Ўзимга ҳам қаттиқ бўлди шу нолам. Соя ерда ётганим йўқ ёнбошлаб, Лекин бобом айтаверар, "тур болам".

ДЎСТИНГ БЎЛСИН

Дўстим, яна кетиб қолдим узоқларга, Васлинг куши тушиб қолди тузокларга. Сен чидадинг, мен чидадим, фироқларга, Соғинганда ёринг эмас, дўстинг бўлсин.

Дўст олдида гуллар териб юрган яхши, "Дўстим, қалай", деб олдида турган яхши. Соғиндим деб дўст олдига келган яхши, Соғинганда ёринг эмас, дўстинг бўлсин.

Дўстлар доим қучогини кенг қиласи, Икки ўртоқ юрагини тенг қиласи. Чин ўртоқнинг сирларини ким билади, Соғинганда ёринг эмас, дўстинг бўлсин.

Дўстим, душман келаётир кўзингни оч, Бир нимани ўйлаётир, душмандан қоч. Дўстинг келса ўйламагин, бағрингни оч, Соғинганда ёринг эмас, дўстинг бўлсин.

ТУРНАЛАР

Кўклам чоғи учиб келасиз, Булутларни кучиб келасиз. Қатор-қатор бўлиб тизилиб, Арқон, гилам бичиб келасиз.

Саф-саф дўстсиз, аҳил турналар, Менинг бағрим шундан тирналар. Дўст деганим хийлакор фаним, Гоҳ ёнимда минг хил турланар. Қишлоғимдан учиб ўтасиз, Гоҳ недандир чўчиб ўтасиз, Бир кун келиб қалб осмонимга Сиз мангуга кўчиб ўтасиз.

Турсунпўлат ЭГАМОВ,
Кўшработ туманидаги
71-мактабнинг 4-синф ўкувчisi

ТАБИАТГА ОШИНО ЭТУВЧИ МАСКАН

га оладилар:

— "Табият: кеча, бугун, эртага" деб номланган мактаб ўқувчилари ўртасидаги кўрик-танловини вилоят ва республика боскичларида голиб ва совриндор бўлган ўқувчиларимиз меҳнатимизни юзага чиқаришади, — дейди марказ раҳбари Манзура Шаропова. — Яна бир ўқувчимизни алоҳида гурур билан этироф этишини истардим.

Ўзингизга яхши маълумки, Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирилиги, Республика таълим маркази Британия Кенгаши билан ҳамкорликда 2002-2003 ўкув йилида умумий ўрта таълим мактаблари ўртасида тоза тоза ичим -

мазкур кенгаш стипендиасига сазовор бўлдилар ҳамда улар учун Буюк Британиядаги мактаблардан бирида таълим олиб келиш имконияти

кунларида жамоангиз қандай ишларни амалга оширайти? - сўраймиз марказ раҳбаридан.

— Ҳозир иш қизғин, чунки оромгоҳлар билан ҳамкорликни йўлга кўйғанмиз. Тўғрак раҳбарлари шу кунларда туманимизнинг гўзал, баҳаво, хушмансара тоглари бағрида жойлашган "Ёш аллангачи", "Нурафшон", "Алоқачи", "Дўстлик" оромгоҳларида дам олайтган болжонларимиз билан ишлашмоқда. Уларга табият кўйнида бўлиш, уни севиш, ардоқлаш ҳамда асралавлаш нечоғлик муҳим эканлигини ўргатишмоқда.

Дарҳакиёт, табият, агар ардоқланса инсонни сийлайди, ундан марҳаматини дариф тутмайди. Мабодо бу ҳақда янам тўлиқ билмоқчи бўлсангиз, марказдагилар сизга кўмак беришидади. Чунки улар олдиаги эзгу мақсад шундан иборат.

Хидоят ЖЎРАЕВА

«БАРТЕР» УСУЛИДАГИ ДАРС (жажвия)

III курс бўлганимиз учун бизни ўзимиз ўқиган мактабга амалиёт ўтагани юборишиди. 10-11-синфларга дарс бера олмасам-да, 7-8-синф ўқувчилари га сабоқ беришга кўзим етди. Керакли дафтартобаларни олиб мактабга йўл олдим. Шу куни биринчи дарсдан сўнг, мактаб директори Абдушукур Сиддиқови чактиририб, «ука хозир сиз Акмал Султонович домланинг ўринларига физикадан дарсга кириб турасиз, домла муҳим иш билан туман халк таълими бўлимига боришлари керак», деди. Гапнинг охирда, «илтимос, ўқувчиларни тинчлантириб турсангиз бўлди», деб кўйди. Бу илтимоснома бўйруқни менку бажаришим аник. Чунки мактабда кўзга кўринган номдор ўқитувчилар ҳам бошлиқнинг бу «илтимоси»ни инкор этолмасди. Энди физикадан мактаб давридаги билимим билан «дарс» ўтишим керак ёки тинчлантириб турсам бўлганини.

Физика фанидан «янги домла» эканлигим, болаларнинг синфа пашша учса билингудек жим ўтиришига сабаб бўлган бўлса, ажаб эмас. Улар билан фан юзасидан бир-бirimizni алдаб, дарс тугаганлигини ҳам сезмай қолибмиз. «Илтимос»ини «аъло» даражада бажарганинг биландек, кўшни хонадан директорнинг «мот!» деб қаттиқ кулгани эшитилди. Эшикни секингина очиб «вазифа бажарилди, ўртоқ Абдушукур Сиддиқови» деган назар билан қараб қўйдим.

Ҳамкасбингиз айни пайтда «муҳим» иш билан эмас «муқим» иш билан банд, — деб шахмат доналарини қайтадан тера бошлади у. Бу гап унинг рақиби — физика ўқитувчисига «ўлганнинг устидан тепган» бўлди. Шахматдан ютқазгани етмагандай, собиқ ўқувчisinинг олдида мулзам бўлгани уни ўининг бўлган шаштини янада кўтарди ва бу гал ютишга аҳд қилиди...

Сизнинг мактабингизда ҳам ўқитувчилар дарсларини худди шундай «бартер» қиласа керак-а?..

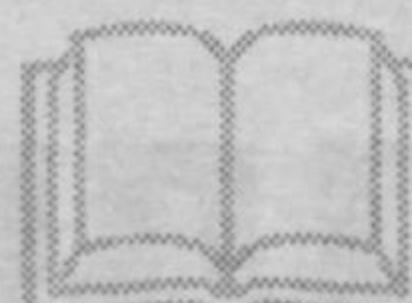
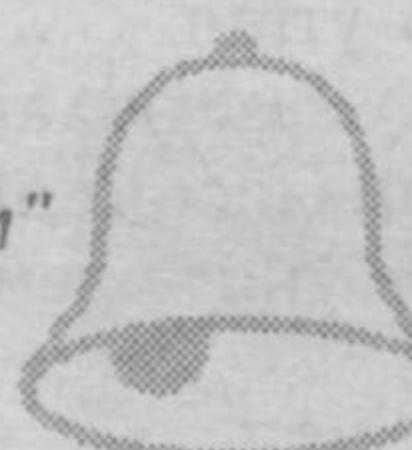
Умархон АСРОРОВ,
ЎзДЖТУ халқаро
журналистика факультети
III босқич талабаси

ЎҚУВ МУАССАСАЛАРИ ХОДИМЛАРИ ВА КУТУБХОНАЧИЛАР ҲАМДА ОТА-ОНАЛАР ДИККАТИГА!!!

«Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси Баш таҳририяти томонидан 2004-2005 ўқув йили учун қуйидаги дарсликлар чоп этилди:

Ўзбек мактаблари учун:

- 1.О.Каримова "Конституция алифбоси" 2-3-4-синф
- 2.В.Костецик "Конституция оламига саёҳат" 5-6-7-синф
- 3."Жаҳон тарихи" 7-синф
- 4."Чизмачилик" 8-синф
- 5."Ўзбекистон тарихи" 8-синф
- 6."Чизмачилик" 9-синф
- 7."Конституциявий хуқуқ асослари" 9-синф
- 8."Умумий биология" 10-синф
- 9."Хуқуқшунослик" 10-синф учун
- 10.Г.Хидоятов "Жаҳон тарихи" 10-синф
- 11.Каримов "Ўзбекистон тарихи" 10-синф
- 12."Жаҳон тарихи" 11-синф
- 13."Ўзбекистон тарихи" 11-синф
- 14."Хуқуқшунослик" (кирилл) 10-11- синф
- 15."Умумий биология" (кирилл) 10-11-синф

Рус мактаблари учун:

- 1.В.Костецик "Азбука конституции" 2-3-4-класс
- 2."Русский язык" 4-класс
- 3.С.Зинин и др. "Русский язык" 6-класс
- 4.В.Костецик "Путешествие в мир конституции" 5-6-7-класс
- 5."Литература" 6-класс
- 6."Всемирная история" 7-класс
- 7."Русский язык" 7-8-класс
- 8."История Узбекистана" 8-класс
- 9."Основы конституционного права" 9-класс
- 10."Обшая биология" 10-11 класс
- 11."Русский язык" 10-11-класс
- 12.Коллектив "Правоведение" 10-11 класс
- 13.Г.Хидоятов "Всемирная история" 10-класс
- 14."История Узбекистана" 10-класс
- 15."Всемирная история" 11-класс
- 16."История Узбекистана" 11-класс

Дарсликлар тожик, қозоқ, туркман, қирғиз тилларида ҳам мавжуд.
Сиз ушбу дарсликларни ҳамда бадиий, иқтисодий ва маърифий мавзудаги, шунингдек, болалар учун нашр этилган янги алифбодаги китобларни «Шарқ зиёкори» китоб дўкони ва унинг вилоятлардаги филиаллари орқали чекланмаган миқдорда нақд ёки пул ўтказиш йўли билан улгуржи харид қилишингиз мумкин. Харидорларга дарсликлар учун чегирма (скидка) берилади.

Манзилимиз: Тошкент шаҳри, Бухоро кўчаси, 26. "Шарқ зиёкори" китоб дўкони (мўлжал: Алишер Навоий номидаги театр), тел: 133-58-72, 133-35-90

Вилоятларда:

Бухоро шаҳри, Иқбол кўчаси 11-йи, тел.: 22-37-596

Жиззах шаҳри, Ш.Рашидов кўчаси (Оқ бозор биноси) тел.: 226-42-93.

Андижон шаҳри, А.Навоий шоҳ кўчаси-71, тел.: 25-38-93.

Самарқанд шаҳри, Университет булвари-15, тел.: 33-23-8-68.

Наманган шаҳри, Ахси кўчаси — (Сардоба бозори ёнида), тел.: 6-48-31.

Хива шаҳри, Кўриқона — "Иchan-Калья", тел.: 5-36-52.

Навоий шаҳри, Ўзбекистон кўчаси-14, тел.: 223-01-30.

Карши шаҳри, 7-митти туман, 9-йи, тел.: 227-66-44.

Фарғона шаҳри, Бувайда тумани, Янгиқўрон қишлоғи, Навоий кўчаси-1, тел.: 92-942.

Тошкент вилояти Зангиота туманида "Илм шульяси" ОАЖ бозори.

Биз билан ҳамкорлик қилишингга шошилинг!
Нархлар сизни қаноатлантиради!

ЭГИЗАК СКАНВОРДЛАР

Куръони карим қисми	Бошко- тирма тури	Илти- фот	Фарб акси	Цирк май- дони	Исл (ўғил)	Секин	Бўлди, бас	Алик
Само- вий жисм	Буюм							
Араб дав- лати	Довуч- ча	Ширин- лик тури		Катта	Диний олим			
Ипак шахри	Хамир- ли таом							
Курорт ўлка	Хасса							

Тузувчи:
Давронбек
ТОЖИАЛИЕВ

Ma'rifat

ТАЙСИС ЭТУВЧИЛАР:

Ўзбекистон Ҳалқ таълими вазирлиги, Ўзбекистон Олий ва ўрта маҳсус таълим вазирлиги, Таълим ва фан ходимлари касаба ўюшмаси Марказий Қўмитаси.

Бош мұхаррир:
Халим САЙДОВ

Таҳрир ҳайъати: Йўлдош АҲМЕДОВ, Жуманазар БЕКНАЗАРОВ, Икром БУРИБОЕВ (бош мұхаррир ўринбосари), Шукур ЖОНБОЕВ, Фахриддин КАРИМОВ (масъул котиб), Курбонбой МАТ҆ҚУРБОНОВ, Усмонали МУСАЕВ, Абдусамат РАҲИМОВ (бош мұхаррирининг биринчи ўринбосари), Хулкар ТЎЙМАНОВА, Нурулан УСМОНОВ, Сайдулла ҲАҚИМОВ, Ўткир ҲОШИМОВ

Газета Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлигига № 024 рақам билан 2003 йил 17 декабрда рўйхатга олинган.

ИНДЕКС: 149. Г-929.
Тиражи 21117. ♦ 2 3 4 5 6
Хажми 4 босма табок.
Офсет усулида босилган, қофоз бичими А-3.

Навбатчи мұхаррир:
Хусан НИШОНОВ.
Навбатчи:
Баходир ЖОВЛИЕВ.

«Ма’rifat»дан материалларни кўчириб босиш таҳририят рухати билан амалга оширилиши шарт. Таҳририятга юборилсан материаллар мулалифа қантарилмайди.

© белгиси остида реклама материалларни берилади.

МАНЗИЛИМИЗ: 700083, Тошкент, Матбуотчилар кўчаси, 32.

E-mail: marifat@ars-inform.uz

ТЕЛЕФОНЛАР: масъул котиб — 133-99-15, олий таълим янгиликлари бўлими, мактабгача ва мактабдан ташқаро таълим янгиликлари бўлими — 136-55-58, хатлар, маънавий ва смесий ёхт янгиликлари бўлими — 136-54-23, умумий ўрта таълим янгиликлари бўлими — 136-54-03, реклама ва тарбибот бўлими — 136-54-69.

Баҳоси сотувда ёркін нархда

Pentium IV компььютерида
Лилия БИНАШЕВА
ва Малоҳат ТОШОВА
саҳифалади.

«Шарқ» нашриёт-матбаа
акционерлик компанияси
босмахонаси.
Корхона манзили: «Буюк Турон»
кўчаси 41-үй

Босишига топшириши вақти — 21.00.
Топширилди — 21.00.

Xullas...
АСАЛАРИ КИМНИ
ЁҚТИРАДИ?

Орловда асаларичилик жамияти бор. Улар тегишли худудда қанча асалари оиласи борлиги, бу билан кимлар шуғулланиши бўйича маълумот тўплашади. Архив материаллари билан танишиб чиқсан жамият аъзолари бундан роппа-роса бир аср муқаддам мамлакатда асаларичилар курутойтой ўтказилганини билиб олишди.

Орловда асаларичиларни рўйхатга олиш жараёни бу касб билан асосан, ёши катта кишилар шуғулланаётганини курсатди. 5300 нафар асаларичининг бор-йиги 800 нафари хотин-қизлардир. 99 ёшдаги Николай Жуков орловликларнинг фахри бўлиб, у кишининг бокуvida 40 мингта асалари оиласи бор экан.

**ҲАМ СОҒЛИК, ҲАМ
МОДДИЙ
МАНФААТ**

Мордовия Республикасида оммавий ҳаракат бошланди: ёш-қари, йигитқиз, эр-хотин, хуллас ҳамма-ҳамма бадантарбия килиши керак. Спорт, жисмоний маданият ва туризм вазирлигининг хабар беришича, «Хар бир оиласа соғлом турмуш тарзи учун» деб номланган акцияда иштирок этувчилар кундан-кунга кўпаймоқда. Ҳар куни соат еттида турли жисмоний машқлар килиш мажбуриятини олган ишқибозлар белгиланган жойларга тўпланишиади. Бу ерда спорчиларни масъул мураббийлар кутиб олишади.

Вазир Владимир Киреев бу акция Мордовия ҳукуматининг ахоли саломатлигини сақлаш йўлидаги сиёсати эканлигини таъкидламоқда. Ҳукумат бу ишнинг доимий давом этишини таъминлаш мақсадида, совринлар ҳам эълон қилган. Йигирмата машғулотга мутасип қатнашган киши, футболка, бутун ёз мобайнида бу оммавий ҳаракатнинг энг фаол иштирокчисига айланганларга эса, кроссовка ва спорт кийими хадя қилинади.

Совринлар иккинчи даражали нарса, энг муҳими эса халқнинг саломатлигидир.

**ana shunaqa
gaplar**